

Maa- ja metsätalous-
ministeriö

MAA- JA METSÄTALOUSHALLITUKSEN VIRKAKUNNAN
EHDOTUKSIA TULEVAAN HALLITUSOHJELMAAN

Omavarainen alkutuotanto ja vihreä siirtymä rakentavat kokonaisturvallista yhteiskuntaa

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2023:10

Omavarainen alkutuotanto ja vihreä siirtymä rakentavat kokonaisturvallista yhteiskuntaa

Maa- ja metsätalousministeriön virkakunnan
ehdotuksia tulevaan hallitusohjelmaan

Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Maa- ja metsätalousministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-366-584-2

ISSN pdf: 1797-397X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Omavarainen alkutuotanto ja vihreä siirtymä rakentavat kokonaisturvallista yhteiskuntaa

Maa- ja metsätalousministeriön virkakunnan ehdotuksia tulevaan hallitusohjelmaan

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2023:10

Julkaisija Maa- ja metsätalousministeriö

Yhteisötekijä Maa- ja metsätalousministeriö

Kieli suomi

Sivumäärä

48

Tiivistelmä

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tavoitteena on rakentaa uusiutuvaa Suomea – uusiutumiskykyistä, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää ruokajärjestelmää ja luonnonvarataloutta sekä innovatiivista paikkatietojärjestelmää.

Uskomme uusiutuvien luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen ja ruuantuotannon uusiin mahdollisuuksiin. Vastuullinen ruokajärjestelmä, puhdas vesi, kestävä bio- ja kiertotalous sekä luotettavat tietovarannot ovat tärkeitä kaikille kansalaisille. Ne luovat merkittäviä mahdollisuuksia maamme kilpailukyvyille ja elinvoimaiselle maaseudulle. Työmme painopiste on edelleen maa- ja metsätaloudessa, huomioiden samalla ihmisten, kasvien ja eläinten terveys sekä hyvinvointi. Työskentelemme laajasti veden, kalojen, riistan ja muiden uusiutuvien luonnonvarojen kestäväen käytön hyväksi.

Olemme ratkaisemassa Suomen ja koko ihmiskunnan tärkeimpiä kysymyksiä. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala on tämän päivän ja tulevaisuuden polttopisteessä. Kysymykset, joihin etsimme ratkaisuja, eivät ole ainoastaan ongelmia, vaan myös suuria mahdollisuuksia edistäessämme kestäväen kehityksen tavoitteita.

Maa- ja metsätalousministeriön virkakunta tarkastelee tässä julkaisussa hallinnonolansa mahdollisuuksia sekä haasteita ja niiden ratkaisuvaihtoehtoja vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella.

Asiasanat hallituskausi, maa- ja metsätalousministeriö, ruokaomavaraisuus, uusiutuvat luonnonvarat, virkamiespuheenvuoro

ISBN PDF 978-952-366-584-2

ISSN PDF

1797-397X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-584-2>

En självförsörjande primärproduktion och grön omställning skapar ett samhälle med övergripande säkerhet

Förslag av jord- och skogsbruksministeriets tjänstemän till det kommande regeringsprogrammet

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2023:10

Utgivare Jord- och skogsbruksministeriet

Utarbetad av Jord- och skogsbruksministeriet

Språk finska

Sidantal

48

Referat

Målet för jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde är att bygga ett Finland med förmåga att utvecklas – med ett livsmedelssystem och en naturresursekonomi som är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbara och har förmåga att förnya sig samt ett innovativt geografiskt informationssystem.

Vi tror på ett hållbart nyttjande av förnybara naturresurser och på nya möjligheter inom matproduktionen. Ett ansvarsfullt livsmedelssystem, rent vatten, hållbar bioekonomi och cirkulär ekonomi samt tillförlitliga informationsresurser är viktiga för alla medborgare. De skapar betydande möjligheter för vårt lands konkurrenskraft och en livskraftig landsbygd. Tyngdpunkten i vårt arbete ligger fortsättningsvis på jord- och skogsbruket, samtidigt som människornas, växternas och djurens hälsa och välfärd beaktas. Vi arbetar i bred utsträckning för ett hållbart nyttjande av vatten, fisk, vilt och andra förnybara naturresurser.

Vi vill hitta lösningar på frågor som är av största vikt för Finland och för hela mänskligheten. Jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde står i brännpunkten såväl i dag som i framtiden. De frågor som vi söker svar på är inte enbart problem, utan också stora möjligheter när vi arbetar för att förverkliga målen för hållbar utveckling.

I den här publikationen granskar jord- och skogsbruksministeriets tjänstemän möjligheterna och utmaningarna inom sitt förvaltningsområde och olika sätt att lösa utmaningarna under den regeringsperiod som inleds 2023.

Nyckelord tjänstemannainlägg, förnybara naturresurser, regeringsperiod, självförsörjning av livsmedel, jord- och skogsbruksministeriet

ISBN PDF 978-952-366-584-2

ISSN PDF

1797-397X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-584-2>

Sisältö

ESIPUHE	8
1 Ruokaomavaraisuuden ja elinvoimaisen maaseudun turvaaminen ovat kokonaisturvallisuuden ja kriinkestävyyden perusta	10
1.1 Kotimainen ruuantuotanto varmistaa omavaraisuuden korkean tason	10
1.1.1 Laaditaan taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä maatalouden ja koko ruokajärjestelmän tavoite- ja toimenpideohjelma vuoteen 2040	11
1.1.2 Varmistetaan maatalouden ja maaseudun kehittämisen EU- ja kansallinen rahoitus sekä turvataan toimeenpanon tietojärjestelmien rahoitus	11
1.1.3 Lisätään ravinne-, energia- ja valkuaisomavaraisuutta	13
1.1.4 Parannetaan kotieläintuotannon kestävyttä ja bioturvallisuutta sekä eläinten hyvinvointia.	15
1.1.5 Parannetaan kasvintuotannon kestävyttä	15
1.1.6 Edistetään kansanterveyttä torjumalla mikrobilääkeresistenssiä ja salmonellaa	16
1.1.7 Kasvatetaan suomalaisen ruuan kysyntää ja elintarvikeviennin arvoa	17
1.1.8 Turvataan maatalousyrittäjien työssä jaksamista vakinaistamalla Väliä Viljelijästä -toiminta	18
1.2 Kriittinen vesi-infrastruktuuri ja vesihuoltopalvelujen toiminta ja jatkuvuus ovat turvattuja	18
1.2.1 Uudistetaan vesihuoltolainsäädäntö	19
1.2.2 Tuetaan vesihuollon ja patojen häiriötilanteisiin varautumista sekä edistetään vesihuollon rakenteellista muutosta	19
1.2.3 Kehitetään Tulvakeskuksen toimintaa ja uudistetaan vesistömallijärjestelmä	20
1.3 Maaseutu- ja saaristoalueet ovat hyviä paikkoja elää, asua ja yrittää	20
1.3.1 Laaditaan maaseutupoliittinen selonteko	21
1.3.2 Ajantasaistetaan saariston kehityksen edistämiseksi annettu laki	22
1.3.3 Huolehditaan maaseutu- ja saaristoalueiden toimivasta infra- ja turvallisuudesta sekä turvataan saavutettavat palvelut	23
2 Uusiutuvista luonnonvaroista kestävä kasvua ja hyvinvointia luonnon kantokykyä edistäen	24
2.1 Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvat elinkeinot ovat vihreän siirtymän kasvualue	24
2.1.1 Parannetaan uudistuvan ja vastuullisen metsäalan toimintaympäristön kilpailukykyä	24
2.1.2 Kaksinkertaistetaan kotimaisen kalan käyttö ja moninkertaistetaan kalatuotteiden viennin arvo	25
2.1.3 Vesiliiketoiminnan kasvua vauhditetaan kiihdyttämisohjelmalla	26
2.2 Terveet metsät kasvavat ja tuottavat hyvinvointia yhteiskuntaan	27
2.2.1 Kehitetään metsänkasvatuksen menetelmiä ja lisätään metsien hoidon määrää ja laatua	27
2.2.2 Lisätään hiilensidontaa vastuullisella metsälannoituksella	28
2.2.3 Toteutetaan metsänjalostuksen ja siemenviljelysten perustamisohjelmat	28

3	Bio- ja kiertotaloudella edistetään vihreää siirtymää sekä vastataan ilmasto- ja ympäristöhaasteisiin	30
3.1	Luonnon monimuotoisuus on turvattu uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä käytössä ja hoidossa	30
3.1.1	Toimitaan maa-, metsä-, kala- ja riistataloudessa luontokadon pysäyttämiseksi	30
3.1.2	Tehostetaan haitallisten vieraslajien torjuntaa	32
3.1.3	Kehitetään ja vahvistetaan talousmetsien aktiivista luonnonhoitoa	32
3.2	Maa- ja metsätalouden päästöjen vähentäminen sekä hiilinielujen ja -varastojen kasvattaminen edistävät hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista	33
3.2.1	Metsittäminen uusien hiilinielujen kasvattamiseksi	34
3.2.2	Turvelpeltojen ja suonpohjien ilmastokestävän käytön edistäminen	35
3.2.3	Varmistetaan maankäyttösektorin ja maatalouden ilmastotoimenpiteiden todennettavuus ja seuranta	35
3.2.4	Tuotetaan uutta tietoa maankäyttösektorin päästöjen vähentämiseksi ja hiilivarastojen ja -nielujen kasvattamiseksi	36
3.2.5	Kokeilut ja jalkauttaminen (Hiilestä kiinni -kehittämishankkeet)	36
3.2.6	Lypsylehmien metaanipäästöjen vähentäminen ruokinnallisilla keinoilla	36
3.3	Ilmastonmuutoksen aiheuttamat yhteiskunnalliset riskit ovat hallinnassa	37
3.3.1	Parannetaan ilmastoriskeihin varautumista ilmastotiekartoilla ja rahoitusmahdollisuuksia laajentamalla	37
3.3.2	Varaudutaan metsätuhoihin kehittämällä tuhojen seuranta, ennakoitua ja torjunta sekä vahvistamalla valmiussuunnittelua	38
3.3.3	Parannetaan kuivuusriskien hallintaa sekä sovitetaan yhteen sopeutumistoimia valuma-aluelähtöisen suunnittelun keinoin	39
3.4	Luonnonvaratalous onnistuu vihreässä siirtymässä	40
3.4.1	MMM tukee toimijoita vihreässä siirtymässä TKI-ohjelman kautta	40
3.4.2	Luodaan kasvuedellytyksiä kehittämällä luonnonvaratietoa	41
3.4.3	Kehitetään maa- ja luonnonvaratalouteen uusia tulosperusteisia rahoitusmalleja ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi	41
4	Turvallinen paikkatieto ja luotettava omistus- ja vakuusjärjestelmä yhteiskunnan toimintojen mahdollistajana	42
4.1	Vahvistetaan eri tilanteissa tapahtuvaa paikantamista ja logistiikkaa	42
4.1.1	MMM:n johdolla luodaan valtakunnallinen osoitetietojärjestelmä, joka takaa osoitetietojen yhtenäisyyden, laadun ja saatavuuden	42
4.1.2	Maanmittauslaitos käynnistää valtakunnallisten koordinaattijärjestelmien uudistamisen, jotta tarkka ja luotettava paikannus on mahdollista myös jatkossa	43
4.2	Vahvistetaan omistuksen turvaamista ja kansallista luototus- ja vakuusjärjestelmää	43
4.2.1	Maanmittauslaitos käynnistää maaomaisuuden rekisteröintikonaisuuden ja sen teknisen alustan uudistamisen (valtakunnallinen kiinteistötietojärjestelmä)	43

5	Hallitusohjelmassa tulee myös huomioida	44
5.1	Aluehallinnon rakenteellinen uudistaminen varmistaa tehokkaan ja taloudellisen viranomaistoiminnan.....	44
5.1.1	Perustetaan Luonnonvaravirasto.....	44
5.1.2	Uudistetaan maa- ja elintarviketalouden hallinto kolmiportaiseksi.....	45
5.1.3	Siirretään ympäristöterveydenhuollon tehtävät kunnista hyvinvointialueille 2026 alkaen	45
5.2	Vihreän siirtymän toteuttamiseen ja omavaraisen alkutuotannon varmistamiseen tarvitaan soveltavaa tutkimusta, kehittämistä ja innovaatioita....	46
5.2.1	Lisätään ruoka-, luonnonvara- ja paikkatietotutkimuksen rahoitusta osana julkisten TKI-panostusten kokonaisuutta.....	46
5.3	Huolehditaan kolttasaamelaisten elinolojen ja kolttakulttuurin turvaamisesta kolttalain mukaisesti	47
5.3.1	Lisätään kolttalain mukaisia kolttasaamelaisten asiainhoidon ja kolttakulttuurin tukemisen varoja vastaamaan kasvanutta tarvetta	47
5.3.2	Varmistetaan Sevettijärvelle rakennettavan koltansaamen kielen ja kulttuurin keskuksen rahoitus.....	47
5.3.3	Varmistetaan rahoitus tehostetun palveluasumisen yksikön perustamiselle Sevettijärvelle ...	48

ESIPUHE

Monet nyt itsestään selvinä pitämämme asiat ovat ainutlaatuisia. Puhdas ruoka ja vesi ovat tulevaisuudessa elintärkeitä pääomaa kaikille kansalaisille ja koko maailmalle. Samoin uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö kaikissa muodoissaan. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tavoitteena on rakentaa uusiutuvaa Suomea – uusiutumiskykyistä, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää ruokajärjestelmää ja luonnonvaratalloutta sekä innovatiivista paikkatietojärjestelmää.

Uskomme uusiutuvien luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen ja ruuantuotannon uusiin mahdollisuuksiin. Vastuullinen ruokajärjestelmä, kestävä bio- ja kiertotalous sekä luotettavat tietovarannot ovat tärkeitä kaikille kansalaisille. Samalla ne luovat merkittäviä mahdollisuuksia maamme kilpailukyvyille ja elinvoimaiselle maaseudulle. Työmme painopiste on edelleen maa- ja metsätaloudessa. Samalla työskentelemme ihmisten, kasvien ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin puolesta. Työskentelemme myös laajasti veden, kalojen, riistan ja muiden uusiutuvien luonnonvarojen kestäväin käytön hyväksi.

Olemme ratkaisemassa Suomen ja koko ihmiskunnan tärkeimpiä kysymyksiä. Biotalous, kiertotalous, maankäyttö ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö ovat kokonaisuudessaan tämän päivän ja tulevaisuuden polttopisteessä. Niihin liittyvät kysymykset eivät ole ainoastaan ongelmia, vaan myös suuria mahdollisuuksia osana kestäväin kehityksen tavoitteiden edistämistä.

Maa- ja metsätalousministeriön virkakunta tarkastelee tässä julkaisussa hallinnonalsan mahdollisuuksia sekä haasteita ja niiden ratkaisuvaihtoehtoja ensi hallituskaudella. Tarkasteltavat teemakokonaisuudet ovat:

- ruokaomavaraisuuden ja elinvoimaisen maaseudun turvaaminen ovat kokonaisturvallisuuden ja kriisinkestävyyden perusta,
- uusiutuvista luonnonvaroista kestävää kasvua ja hyvinvointia luonnon kantokykyä edistäen,
- bio- ja kiertotaloudella edistetään vihreää siirtymää sekä vastataan ilmasto- ja ympäristöhaasteisiin,
- turvallinen paikkatieto ja luotettava omistus- ja vakuusjärjestelmä yhteiskunnan toimintojen mahdollistajana.

Lisäksi painotamme, että tehokkaan ja taloudellisen viranomaistoiminnan varmistamiseksi tulee tarkastella hallinnon rakenteita uudella tavalla: Vihreän siirtymän toteuttamiseen ja omavaraisen alkutuotannon varmistamiseen tarvitaan soveltavaa tutkimusta, kehittämistä ja innovaatioita ja näille on turvattava riittävä perusrahoitus. Kolttaväestön ja -alueen elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien kehittäminen sekä kolttakulttuurin ylläpitäminen ja edistäminen edellyttävät lisärahoitusta.

Toimintaympäristön laajempi analyysi löytyy [maa- ja metsätalousministeriön tulevaisuusksauksesta](#).

Huhtikuu 2023

1 Ruokaomavaraisuuden ja elinvoimaisen maaseudun turvaaminen ovat kokonaisturvallisuuden ja kriisinkestävyyden perusta

1.1 Kotimainen ruuantuotanto varmistaa omavaraisuuden korkean tason

Taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävällä sekä muutosjoustavalla maataloudella ylläpidetään ruokaturvaa ja elintarvikeomavaraisuutta, jotka ovat kokonaisturvallisuuden keskeisintä sisältöä. Kuluttajat arvostavat kotimaisia elintarvikkeita. Kotimaisten elintarvikkeiden tuotanto perustuu suurelta osin kotimaisten raaka-aineiden käytölle. Omavaraisuuden merkitys korostuu erityisesti kriisitilanteissa.

Suomi on keskeisten maataloustuotteiden osalta pääosin omavarainen, mutta riippuvainen monien maataloustuotannon tuotantopanoksien tuonnista. Koronapandemia ja Venäjän meneillään oleva hyökkäyssota Ukrainaan ovat osoittaneet tuotantopanosten riittävän omavaraisuuden ja varmuusvarastoinnin sekä toisaalta niiden tuonnissa tarvittavien hankintaketjujen monipuolisuuden ja häiriöttömän toiminnan merkityksen. Tuotavista tuotantopanoksista keskeisimmät ovat polttoaineet, lannoitteet ja niiden raaka-aineet, kasvinsuojeluaineet sekä rehukomponentit, kuten täydennysvalkuainen. Näiden kotimaisuusastetta on tarpeen lisätä. Uusiutuvien luonnonvarojen kestävällä ja resurssi-
viisaalla käytöllä voidaan korvata fossiilisia tuontipanoksia, vähentää ympäristöpäästöjä ja hillitä ilmastonmuutosta sekä edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista ja luonnon monimuotoisuutta.

Maataloustuotanto on pitkäjänteistä toimintaa. Tuotannon kehittäminen ja teknologinen kehitys edellyttävät investointeja, jotka vaativat tilan ulkopuolista rahoitusta. Tuotannon jatkuvuuden turvaaminen ja uusien yrittäjien saaminen alalle edellyttävät tuotannon kannattavuuden kohenemistä nykytilanteesta. Myös muiden yrittämisen ja elämisen edellytysten tulee maaseutualueilla olla kunnossa.

1.1.1 Laaditaan taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä maatalouden ja koko ruokajärjestelmän tavoite- ja toimenpideohjelma vuoteen 2040

Maatalouden ja koko ruokajärjestelmän on vastattava jatkossa yhä laajempiin haasteisiin. Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen, ihmisten ja eläinten hyvinvointi sekä ruokaturva ja huoltovarmuus haastavat ruokajärjestelmiä muuttumaan yhä kestävimiksi ja vastuullisemmiksi. Muutos vaatii kokonaisnäkemystä ja ruokajärjestelmien systeemistä muutosta alkutuotannosta kulutukseen.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla laaditaan taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä maatalouden ja koko ruokajärjestelmän tavoite- ja toimenpideohjelma, jossa määritellään tavoitetila kotimaiselle maataloustuotannolle ja sen kehittämiseksi sekä linjataan ruokapolitiikan suuntaviivat vuoteen 2040.

Tavoite- ja toimenpideohjelmissa hahmotellaan erilaisia tulevaisuuspolkuja, joilla ruokajärjestelmä parhaiten toteuttaa reilun, oikeudenmukaisen siirtymän yhä kestävämmäksi ja vastuullisemmaksi. Ohjelmalla edistetään vihreän siirtymän tavoitetta, varmistetaan elintarvikesektorin kasvua ja työllisyyttä sekä lisätään korkean lisäarvon tuotteita, joilla olisi myös vientipotentiaalia. Tavoite- ja toimenpideohjelma laaditaan ja toimeenpannaan laajassa sidosryhmäyhteistyössä ruokajärjestelmän toimijoiden kanssa.

Ohjelmatyössä arvioidaan yhteisen maatalous- ja maaseutupolitiikan muutostarpeet sekä otetaan huomioon EU-tason strategiat ja lainsäädäntöehdotukset, kuten kestävä ruokajärjestelmän lainsäädäntökehys. Laadinnassa otetaan lisäksi huomioon hallitusohjelman mukaiset selonteot, ohjelmat ja strategiat.

1.1.2 Varmistetaan maatalouden ja maaseudun kehittämisen EU- ja kansallinen rahoitus sekä turvataan toimeenpanon tietojärjestelmien rahoitus

Maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoitus

Maataloustuotannon jatkuvuuden, omavaraisuuden turvaaminen sekä uusien yrittäjien saaminen alalle edellyttävät tuotannon kannattavuuden kohenemistä nykytilanteesta. Maatalouden tukijärjestelmillä voidaan turvata kannattavuuden perusta. Yleisen hintatason nousun vuoksi maataloustukien ostovoima on heikentynyt. Tämä tulisi huomioida maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoituksen tasossa, jotta tuilla voitaisiin turvata edes nykyisentasoinen kannattavuus ja varmistaa muiden rahoitukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Kannattavuuden parantumisessa markkinoilta saatavien tulojen merkitys on keskeinen. Myös muiden yrittämisen ja elämisen edellytysten tulee maaseutualueilla olla kunnossa.

Maaseudun kehittämisrahoituksen avulla tuetaan maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoiman parantamista, yritystoiminnan kehittämistä ja elinkeinojen monipuolistamista, osaamisen kehittämistä, osallisuuden vahvistamista ja palveluiden parantamista sekä investointeja. Maaseudun kehittämistoimilla edistetään myös vihreää siirtymää, maatalouden ympäristövaikutusten vähentämistä, luonnonmukaista tuotantoa sekä parannetaan tuotantoeläinten hyvinvointia.

Vuonna 2028 alkavan seuraavan EU-rahoituskauden maaseudun kehittämisen rahoituksen määrään ja painotuksiin vaikuttavat mm. laajakaistayhteyksien saatavuus, kasvanut energiainvestointien kysyntä ja kasvavat panostukset eläinten hyvinvointiin ja bioturvallisuuteen. Maatalouden vihreän siirtymän mukaiset tuotantomenetelmät ja investoinnit luovat entistä merkittävämmän perustan kannattavalle maataloudelle.

Komissio on ilmoittanut antavansa ehdotuksen monivuotisen rahoituskehityksen väliarvioinniksi alkukesästä 2023. Väliarvioinnissa tarkastellaan rahoituskehityksen toimeenpanoa ja toteutusta. Se on johtanut yleensä rajattuihin kehityksen uudelleenkehittämissä ja talousarvion joustavuuden lisäämiseen. **EU:n monivuotisen rahoituskehityksen välitarkastelussa tavoitteena on säilyttää vuosien 2021–2027 rahoituskehityksessä sovittu Suomen EU:n maatalouden ja maaseudun rahoituksen määrä.**

Komission odotetaan antavan vuonna 2028 alkavaa EU:n monivuotista rahoituskehityskautta koskevan ehdotuksen vuoden 2025 alkupuolella. Rahoituskehitystä koskevien neuvottelujen odotetaan päättyvän aikaisintaan vuoden 2027 alkupuolella. Neuvottelujen jälkeen voidaan päättää osarahoitteisten tukien kansallisesta rahoituksesta ja kokonaan kansallisesti rahoitettavien tukivälineiden rahoituksesta maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoituskokonaisuudessa.

Osoittamalla maatalouden ja maaseudun kehittämisen toimenpiteisiin vähintään kuluvan rahoituskauden 2021–2027 tasoinen EU:n ja kansallisen rahoituksen yhteismäärä vuonna 2028 alkavalla rahoituskaudella voidaan turvata maataloustuotannon jatkuvuutta ja kehittymisedellytyksiä koko Suomessa sekä maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoimaisuutta. Riittävä rahoitus varmistaa ruokaturvan osana Suomen huoltovarmuutta ja laajempaa kokonaisturvallisuutta sekä maatalouden ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamisen.

Toimeenpanon tietojärjestelmien rahoitus

Ajantasaiset tietojärjestelmät parantavat asiakaspalvelua, tehostavat hallinnon toimintaa sekä varmistavat EU-rahoituksen tuloutumisen mahdollisimman täysimääräisesti. Ruokavirasto vastaa maatalouden, maaseudun kehittämisen sekä ympäristöterveydenhuollon

toimeenpanotehtävissä käytettävien tietojärjestelmien kehittämisestä ja ylläpidosta.

Riittävän kehittämisasiirahoituksen lisäksi on tarpeen turvata tietojärjestelmien ylläpitorahoitus.

Ylläpidon määrärahatarve on kasvanut merkittävästi, eikä viraston peruskehys ole riittävä kasvaneisiin menoihin. Tietojärjestelmien uudistamisesta saatavat hyödyt ja kustannussäästöt kohdistuvat hallinto- ja toimeenpanorakenteen vuoksi pääasiassa muille viranomaisille, kuten ELY-keskuksille, aluehallintovirastoille ja kunnille ja vain pieneltä osin Ruokavirastolle itselleen.

Ylläpidon menoja kasvattavat laajeneva tietojärjestelmäkokonaisuus sähköisine asiointipalveluineen sekä lainsäädännön, sen toimeenpanon, yhteentoimivuuden, teknologian kehittymisen, saavutettavuuden, varautumisen ja tietoturvan vaatimukset. Lisäksi CAP27-uudistus lisää merkittävästi ylläpitokuluja EU-lainsäädännön uusien vaatimusten ja muun muassa uuden pakollisen monitorointijärjestelmän vuoksi.

1.1.3 Lisätään ravinne-, energia- ja valkuaisomavaraisuutta

Energia- ja ravinneomavaraisuus

Ruuantuotannon huoltovarmuuden turvaamiseksi sekä ilmasto- ja ympäristöystävällisen ruokajärjestelmän kehittämiseksi tarvitaan monialaisia ja monen hallinnonalan vastuulle asettuvia ravinne- ja energiaomavaraisuutta parantavia toimia. Ne tukevat kotimaista ruuantuotantoa akuuteissa kriisitilanteissa, mutta ennen kaikkea parantavat ruuantuotannon kriisinkestävyttä ja muutosjoustavuutta pitkällä tähtäimellä. Lisäksi niillä voidaan edistää ruuantuotannon kannattavuuden parantumista.

Yhteisen päämäärän ja eri hallinnonalojen kokonaiskuvan muodostamiseksi on tarpeen laatia ministeriöiden yhteinen toimenpideohjelma, joka kokoaa yhteen hallinnonalojen lyhyen ja pitkän tähtäimen ravinteiden ja energian omavaraisuuden tavoitteet, suunnitelmat sekä toimenpiteet.

- **MMM:n johdolla laaditaan valtioneuvoston ravinteiden kierrätyksen toimenpideohjelma.** Tavoitteiden toteutumisesta seurataan väliarvioinnin ja vuonna 2027 tehtävän loppuarvioinnin avulla.
- **Varmistetaan ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman, ravinteiden kierrätyksen ja hiilensidonnain investointitukien sekä nykymuotoisen ravinnekierrotuen jatkon edellyttämä rahoitus.** Näillä tukimuodoilla voidaan edistää lannoitevalmistajien valmistusprosessien ja kierrätyslannoitevalmisteiden kehittämistä sekä markkinointi-, viestintä- sekä TKI-osaamista ja kansainvälisen ulottuvuuden muodostumista myös ravinteiden kiertotalouteen.

- **Ravinnekiertotuki laajennetaan kattamaan myös muita kuin biokaasua tuottavia kierrätysravinteita tuottavia laitoksia.** Samalla edistetään myös kierrätysravinteiden käytön menetelmiä maataloudessa.
- **Edistetään tulosperusteisen rahoituksen käyttöä kansallisen rahoituksen välineenä** vaikuttavuusinvestoinneissa ja Green Deal – sopimuksissa sekä julkisissa hankinnoissa ravinteiden kiertotalouden edistäjänä. Näin käytettävissä oleva rahoitus pystytään kohdistamaan tuloksellisesti vaikuttavimpaan toimintaan.
- **Edistetään maaperän hiilitalouden ja orgaanisen aineen rahallisten hyötyjen esille tuomista ja tutkimusta kierrätyslannoitteiden käytön osana.**
- Toimeenpannaan tuottajien ja MMM:n välistä maatalouden energia- ja materiaalitehokkuuden toimialasopimusta **toteuttamalla kohdennettu hanke kierrätysravinteiden tuotannon ja käytön sekä maatilojen resurssitehokkuuden edistämiseksi. Tehostetaan energia- ja materiaalitehokkuuden neuvontaa ja tilojen välistä yhteistyötä.**
- **Selvitetään (MMM, YM, TEM) vähäpäästöisten (biokaasu, sähkö, vety) työkoneiden hankintatuen mahdollisuuksia.**
- **Varmistetaan uusiutuvan energian sekä energiatehokkuustoimien investointitukien riittävyys.**

Valkuaisomavaraisuus

Valkuaisomavaraisuuden kasvattamisella parannetaan huoltovarmuutta sekä mahdollisuuksia alan kasvulle. Kotieläinten rehustuksessa tarvittavan täydennysvalkuaisen kotimaisuusaste on vain noin 15 prosenttia, joten pitkäjänteistä kehitystyötä omavaraisuuden parantamiseksi tarvitaan. Valkuaislähteenä oleville öljy- ja valkuaiskasveille kohdistetaan viljelyalaan sidottuja tukia nykyisellä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan rahoituskaudella. Jatkossa pyritään hyödyntämään ekologiaa kesantoaloja valkuaiskasvien viljelyssä.

Kasvikohtaiset tuet lisäävät viljelyn kiinnostavuutta, mutta niiden ohella tarvitaan rahoitusta hanke- ja investointitoimille, joilla etsitään ratkaisuja viljelyssä ja raaka-aineen jalostuksessa esiin tuleviin ongelmakohtiin, kuten kotimaisten valkuaiskasvien jatkojalostukseen.

Kasvivalkuaisen elintarvikekysyntä on kasvussa ja kuluttajien tarpeeseen vastaamiseen tarvitaan myös uusia ja alihyödynnettyjä proteiiniä lähteitä. Tutkimus- ja kehityspanostuksia pitää suunnata jatkossa kasviperäistä valkuaisomavaraisuutta vahvistavaan lajike- ja teknologiatyöhön, mukaan lukien uudet proteiiniä lähteet, viljelytekniikka, vertikaaliviljely ja kestävä kasvinsuojelumenetelmät. **Valkuaisomavaraisuuden lisäämiseksi ohjataan rahoitusta valkuaiskasvien kysyntälähtöisten arvoketjujen rakentamiseen ja alan kehittämiseen.**

1.1.4 Parannetaan kotieläintuotannon kestävyttä ja bioturvallisuutta sekä eläinten hyvinvointia

Varaudutaan ilmastonmuutoksesta ja kansainvälisestä tilanteesta aiheutuviin kasvaviin eläintautiriskeihin kehittämällä eläintautiseurantaa, eläintautivalmiutta ja tiedottamista.

Järjestetään valmiusharjoituksia ja annetaan eläintautivalmiuteen liittyvää koulutusta, vahvistetaan eläintautien saneerausosaamista, vahvistetaan Ruokaviraston osaamista eläintautikorvaushakemusten käsittelyssä, tehdään eläintautiseurantaa tarkoituksena parantaa uusien eläintautien varhaista havaitsemista sekä tiedotetaan afrikkalaisen sikaruton riskeistä.

Vaikutetaan EU:n eläinten hyvinvointilainsäädännön uudistukseen. Edistetään pitkien kolmasmaaeläinkuljetusten sijasta lihan ja sukusolujen kuljettamista sekä monitasoista ja vapaaehtoista EU:n eläinten hyvinvointimerkintää. Tavoitteena ovat myös yksityiskohtaisemmat säännökset lypsylehmien ja viljelykalojen hyvinvoinnista sekä sikojen hännäntypistyksen täyskielto. Lisäksi on tärkeää laajentaa EU:n eläinten hyvinvointilainsäädäntö koskemaan koirien ja kissojen kaupallista kasvatusta.

Kehitetään eläinten hyvinvoinnin valvontaa vastaamaan uutta lainsäädäntöä. Torjutaan pentutehtailua, edistetään kissojen vastuullista pitämistä ja tiedotetaan seura- ja harastuseläinten laittoman tuonnin riskeistä.

1.1.5 Parannetaan kasvintuotannon kestävyttä

Parannetaan kasvintuotannon kestävyttä laajalla maa- ja puutarhatalouden kasvintuhoojatilanteen kartoituksella sekä edistetään kestävästä kasvintuotantoa tukevien uusien tekniikoiden ja menetelmien käyttöönottoa muuttuneissa ilmasto-olosuhteissa.

Kasvinsuojeluaineiden käytön puolittaminen on osa Pellolta pöytään -strategian toimeenpanoa. Lainsäädäntöä kehitetään. **Kasvinsuojeluaineiden kestävä käyttöä edistetään ottamalla käyttöön sähköinen rekisteri**, johon ammattikäyttäjien tulee merkitä tiedot kasvinsuojeluaineiden käytöstä sekä integroidun torjunnan toimenpiteistä. Integroidussa torjunnassa kasvinsuojeluaineiden käyttö yhdistetään harkitusti ja tarpeen mukaisesti muihin torjuntakeinoihin. Sähköisen rekisterin avulla tilastoviranomainen saa tarkat tiedot kasvinsuojeluaineiden käytöstä. Tällöin kasvinsuojeluaineiden kestävä käytön toimintaohjelman toimenpiteiden vaikuttavuutta ja osuvuutta on helpompi arvioida ja kohdentaa paremmin, jotta etenemme kohti kasvinsuojeluaineiden käytöstä aiheutuvien riskien vähentämistavoitetta. Nykytilanteessa tiedot kerätään viiden vuoden välein.

1.1.6 Edistetään kansanterveyttä torjumalla mikrobilääkeresistenssiä ja salmonellaa

Mikrobilääkeresistenssin torjunta

Mikrobien muuttuminen vastustuskykyisiksi eli resistenteiksi mikrobilääkkeille uhkaa ihmisten ja eläinten terveyttä kaikkialla maailmassa. Tavoitteena on säilyttää mikrobilääkkeiden teho mahdollisimman hyvänä. Hyvän tilanteen säilyttäminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä, joka One Health -periaatteen mukaisesti huomioi ihmiset, eläimet, kasvit, elintarvikkeet ja ympäristön. Tarvittavat toimenpiteet on määritelty Mikrobilääkeresistenssin torjunnan kansallisessa toimintaohjelmassa 2017–2021, joka päivitetään vuosille 2023–2027. **Varmistetaan mikrobilääkeresistenssin torjunnan kansallisen toimintaohjelman toimeenpano osoittamalla siihen tarvittavat resurssit.**

Keskeisiä toimenpiteitä ovat:

- koordinoidaan toimenpiteiden poikkihallinnollista toimeenpanoa
- panostetaan eläinlääkäreiden osaamiseen sekä viestintään matkailijoille ja eläintenpitäjille hallitusta lääkekäytöstä
- parannetaan teknisillä ratkaisuilla mikrobilääkkeiden käyttösuositusten käytettävyyttä
- kehitetään tuotantoeläinten ja seuraeläinten resistenssiseurantaa
- seurataan zoonoottisten bakteerien esiintyvyyttä
- tutkitaan resistenssimekanismia ja parannetaan tyypitystä sekä tuotanto- että seuraeläinten että elintarvikkeiden patogeeneista

Toimintaohjelmaan keskeisesti liittyvänä toimenpiteenä hallitun lääkkeiden käytön edistämiseksi otetaan käyttöön sähköinen eläinlääkeresepti ja tehdään siihen liittyvät tarvittavat lainsäädäntömuutokset.

Toteutetaan EU:n eläinlääkelainsäädäntöön perustuva kansallisen eläinlääkelainsäädännön kokonaisuudistus.

Salmonellan torjunta

Jatketaan salmonellan valvontaohjelmaa sekä turvataan salmonellatartuntojen torjunta ja korvaukset eläinten omistajille. Nykyisen salmonellatilanteen ylläpitäminen edellyttää, että eläinten omistajilla on mahdollisuus saada korvauksia salmonellatartunnan hävittämiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Kustannusten kattamiseen on ollut saatavilla elintarvikkeiden jalostusportaan tuottajilleen ottamia ryhmätuvakuutuksia. Ryhmätuvakuutukset on nyt sanottu irti ja tilalle tarjottu vakuutus turva ei ole yhtä kattava. Marinin hallitusohjelmaan sisältyi eläintautirahaston perustaminen, jolla olisi

turvattu korvaukset alkutuottajille. Hallitusohjelman toteuttamiseksi selvitettiin keskinäisen salmonellarahaston perustamista, mutta se ei lopulta toteutunut vakuutuslainsäädännön soveltamiseen liittyvien ja muiden oikeudellisten haasteiden vuoksi.

Selvitetään valtion rahastomalliin perustuvia keinoja, joilla voidaan varmistaa salmonellan torjunnan kannalta välttämättömät alkutuotannon korvaukset sekä tehdään tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Korvausten rahoitukseen osallistuisivat tuottajat ja valtio.

Jatketaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksen zoonooseista (316/2021) väli-aikaista muutosta siihen asti, kun on löydetty pysyvämpi ratkaisu salmonellakorvauksiin. Asetuksen perusteella valtio voi maksaa osittaisia korvauksia eläinten omistajille sikaloiden salmonellatartuntojen hävittämisen yhteydessä.

1.1.7 Kasvatetaan suomalaisen ruuan kysyntää ja elintarvikeviennin arvoa

Suomen luontaiset vahvuudet, kuten runsaat vesivarat sekä puhdas maaperä ja ilma ja näiden myötä puhtaat elintarvikkeiden raaka-aineet luovat edellytykset elintarvikealan kasvuille. Myös ilmastonmuutos ja sen myötä lisääntyvä vesipula maailmassa saattavat vahvistaa Suomen asemaa ruuantuottajana. Ruokaketjun eri osissa on hyvää ja ammatitaitoista työvoimaa, kattavat valvontajärjestelmät ja tuotekehitykseen panostava teollisuus, joka kehittää kuluttajalähtöisesti uusia, innovatiivisia tuotteita.

Kotimaisen ruuan arvostus ja huoli omavaraisuudesta nousivat pandemian ja Venäjän hyökkäyssodan myötä. Ruuan hintojen nousu on vaikuttanut ihmisten ostokäyttäytymiseen. On tärkeää, että olemme omavaraisia kaikissa keskeisissä elintarvikkeissa ja että kotimaisen ruuan ostohalukkuus säilyy korkeana jatkossakin. Suomi on tunnettu vastuullisesta ruokaketjusta, mutta se vaatii edelleen kehittämistä kohti kestävämpää ruokajärjestelmää. **Keskeisiä lisäpanostusta vaativia teemoja ovat: ilmastoystävällisemmät tuotanto- ja kulutustavat, vastuulliset julkiset elintarvikehankinnat, kouluruokailun kehittäminen, ruokavaliomuutos kohti terveellisempiä valintoja, laatutyö, lyhyet jakeluketjut, uudet ruuan raaka-aineet ja tuotantoteknologiat, koti- ja vientimarkkinat, markkinatiedon saatavuus, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, luomuohjelman toimeenpanosuunnitelman toteuttaminen, elintarviketuotantoeläinten rehujen valmistus, ruokahävikin vähentäminen, digitaalisuus ja datatalous.**

Suomessa tuotetaan maailman puhtaimmissa olosuhteissa laadukkaita maataloustuotteita ja elintarvikkeita, joille on yhä kasvavaa kysyntää myös muissa maissa. Lisäarvotuotteiden viennin lisäämisen kautta voidaan parantaa elintarvikesektorin kasvua ja kilpailukykyä

sekä maatalouden kannattavuutta sekä kansallista huoltovarmuutta. Elintarvikeviennin edistämiseen (ml. luomuelintarvikkeet) tarvitaan systemaattista sitoutumista eli resursseja tähän asti tehdyn työn jatkuvuuden varmistamiseksi ja edelleen kehittämiseksi, mikä sisältää muun muassa alan yritysten tukemista vientitoiminnoissaan sekä Ruokaviraston vientijaoston työn ja elintarvikeattasearesurssien varmistamisen.

1.1.8 Turvataan maatalousyrittäjien työssä jaksamista vakinaistamalla Välitä Viljelijästä -toiminta

Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela) on toimeenpannut hyvin tuloksin Välitä viljelijästä -projektia vuodesta 2017 lähtien määräaikaisella rahoituksella, joka päättyy vuoden 2024 lopussa. Projektin tavoitteena on ennaltaehkäistä työkyvyttömyyttä, tukea työkykyä ja pidentää työuria.

Melan kyselytutkimuksen mukaan projektissa tehty työ on selvässä yhteydessä maatalousyrittäjien parantuneeseen työkykyyn. Tähän vaikuttaa keskeisesti Melan palveluksessa olevien työkykyneuvojien laaja-alainen sosiaaliturvan osaaminen sekä maatalousyritysten toimintaympäristön tuntemus yhdistettynä henkilökohtaiseen kohtaamiseen, jossa haetaan vaikuttavia ratkaisuja maatalousyrittäjän yksilölliseen tilanteeseen. Lisäksi Mela on koonnut ja kouluttanut työkykyneuvojien tueksi moniammatillisen, varhaisen välittämisen verkoston, joka perustuu virallisiin sopimuksiin. Yrittäjät ovat kokeneet hyödyllisiksi myös työkykyä edistävät muut palvelut (muun muassa psykososiaalista kuormitusta ehkäisevät erilaiset koulutukset). Vuonna 2022 koulutukset tavoittivat 2500 maatalousyrittäjää.

Vakinaistetaan Välitä viljelijästä -hankeen keskeisimmät toimet lisäämällä tehtävä maatalousyrittäjän eläkelakiin (1260/2006), jossa määriteltäisiin varhaisen välittämisen palveluiden sisältö.

1.2 Kriittinen vesi-infrastruktuuri ja vesihuoltopalvelujen toiminta ja jatkuvuus ovat turvattuja

Toimintavarma vesihuolto on yhteiskunnan toiminnan ja huoltovarmuuden, kotitalouksien sekä ihmisten terveyden kannalta elintärkeää. Vedenjakelun katkokset, talousveden laadun häiriöt tai viemäroinnin keskeytyminen lamaannuttavat palveluiden ja teollisuuden kuten elintarvikkeiden tuotannon sekä vaarantavat terveydenhuollon toimivuuden.

Vesihuollon korjausvelka on kasvussa ja ikääntyvä infrastruktuuri on haavoittuvainen esimerkiksi rankkasateiden ja tulvien aiheuttamille häiriöille tai sähkönjakelun ja tietoliikenteen toimintahäiriöille. Patojen turvallisuuden ja vesistöennusteiden laadinnan varmistaminen kaikissa oloissa luo edellytykset vesihuollolle, vesivoimatuotannolle sekä tulva- ja kuivuusriskien hallinnalle.

1.2.1 Uudistetaan vesihuoltolainsäädäntö

Laadukkaan ja turvallisen vesihuollon varmistaminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttää vesihuoltosektorin uudistumista. **Vesihuoltolainsäädännön uudistus varmistaa ja selkeyttää valtion, kuntien ja vesihuoltolaitosten vastuut ja tehtävät vesihuoltopalveluiden järjestämisessä ja turvaamisessa.** Toteutetaan eduskunnan päätös (EK 26/2021 vp), joka edellyttää varmistamaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilymisen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa. Samalla on varmistettava yhteistyön mahdollisuus yksityisen sektorin kanssa, sillä vesihuoltosektori tukee omalta osaltaan yhteiskunnan taloudellista toimeliaisuutta ja luo hyvinvointia ja työpaikkoja alueille. Yksityisen sektorin osallistuminen vesihuollon toteuttamiseen on tärkeää myös vihreän siirtymän edistämiseksi. Energian, ravinteiden ja muiden arvokkaiden aineiden talteenotto ja uudelleenkäyttö sekä digitaaliset ratkaisut edellyttävät yksityisen sektorin vahvaa osallistumista. Vesihuoltoliiketoiminnalla ja vihreän siirtymän ratkaisuilla on myös suuri vientipotentiaali.

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset

Uudistetaan Vesihuoltolaki (119/2001)

1.2.2 Tuetaan vesihuollon ja patojen häiriötilanteisiin varautumista sekä edistetään vesihuollon rakenteellista muutosta

Edistetään vesihuoltolaitosten ja -osuuskuntien toimintavarmuutta ja varautumista sekä vesihuollon rakenteellista muutosta. Vesihuollon kyberturvallisuutta parannetaan esimerkiksi varmentamalla vesihuollon palvelu- ja ohjausjärjestelmiä sekä tietoliikenneyhteyksiä, auditoinneilla sekä kehittämällä henkilöstön valmiuksia. Vesihuoltolaitosten toiminnassa ja laadussa on suurta vaihtelua. Monilla, erityisesti pienemmillä vesihuoltolaitoksilla ja -osuuskunnilla on pulaa sekä osajista että resursseista, päätöksiä joudutaan tekemään puutteellisin tiedoin ja tulevaisuuden investointeihin ei varauduta riittävästi. Monet vesihuoltolaitokset eivät kykene vastaamaan asetettuihin vaatimuksiin vähäisten resurssiensa vuoksi. Tästä syystä on tarpeen harkita joko omistajajärjestelyiden muutoksella tai palvelutoiminnan uudistamisella tehtävää vesihuollon rakennemuutosta.

Edistetään vesihuoltolaitosten ja -osuuskuntien varautumista ja turvallisuutta lainsäädännön muutoksilla, ohjeistuksella sekä tätä tukevilla hankkeilla. Tavoitteena on varmistaa vesihuoltopalveluiden jatkuvuus.

Patojen turvallisuutta parannetaan tehostamalla keskeisten kohteiden valvontaa sekä kyberturvallisuutta. Vesistöaluekohtaisilla turvallisuussuunnitelmilla varaudutaan patoturvallisuuden häiriöiden lisäksi vesirakenteiden ja säännöstelyiden häiriötilanteisiin.

1.2.3 Kehitetään Tulvakeskuksen toimintaa ja uudistetaan vesistömallijärjestelmä

Tulvariskien hallintaa kehitetään vesistöennusteiden ja varoitusten toimivuuden varmistamisella häiriötilanteissa, tiivistämällä Tulvakeskuksen toimintaa sekä uudistamalla vesistömallijärjestelmä. Patoturvallisuus ja vesistöennusteet ovat tulviin ja kuivuuteen varautumisen sekä häiriöttömän ja tehokkaan vesivoimatuotannon edellytyksiä. Tulvatilanteet sekä patojen häiriötilanteet voivat aiheuttaa vakavaa varaa ihmishengelle, omaisuudelle ja yhteiskunnan toiminnalle sekä ympäristön pilaantumista.

1.3 Maaseutu- ja saaristoalueet ovat hyviä paikkoja elää, asua ja yrittää

Elävän maaseudun ja saariston merkitys on kasvanut koko maan turvallisuuden, omavaraisuuden ja huoltovarmuuden perustana. Globaalit kehityskulut ja muutokset sekä viimeaikaiset kriisit haastavat pitkien etäisyyksien maaseutu- ja saaristoalueita ja niiden toimijoita. Samalla maaseutu- ja saaristoalueet nähdään yhä voimakkaammin hyvän elämän ja innovatiivisen yrittäjyyden paikkana. Elinvoimaiset maaseutu- ja saaristoalueet edellyttävät politiikanteon johdonmukaisuuden parantamista, paikkatietoista valmistelua ja seurantaa sekä yhä tiiviimpää poikkihallinnollista yhteistyötä ja yhteensovittamista. Tätä tukevat sekä OECD:n maaseutupolitiikan periaatteet sekä EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisio ja maaseutusopimus.

Alueellisen yhdenvertaisuuden edistämisen ja peruspalvelujen, mukaan lukien eläinlääkäripalvelut, turvaamisen ohella on keskeistä kehittää etenkin maaseutu- ja saaristoalueiden digitalisaatiota ja tietoyhteyksiä sekä luonnonvarojen kokonaiskestävää käyttöä globaalin kysynnän kasvaessa. Monipaikkaisten asukkaiden tuoma palvelukysyntä vahvistaa sekä paikallisten kuntakeskusten että seutu- ja maakuntakeskusten asemaa, mutta edellyttää myös palveluita kuten toimivia tietoyhteyksiä.

1.3.1 Laaditaan maaseutupoliittinen selonteko

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla laaditaan maaseutupoliittinen selonteko, joka sisältää näkemyksen maaseutu- ja saaristoalueiden pitkäjänteisestä kehittämisestä sekä näiden alueiden mahdollisuuksista vahvistaa kokonaisturvallisuutta.

Hajautettujen ratkaisujen merkitys yhteiskunnan turvallisuudelle on korostunut. Elinvoimisten maaseutu- ja saaristoalueiden merkitystä maamme huoltovarmuudelle ja kokonaisturvallisuudelle ei voi ohittaa. Suomen pinta-alasta noin 95 prosenttia on maaseutua, 68 prosenttia harvaan asuttuja alueita ja 15 prosenttia saaristoalueita. Suomalaisista 1,5 miljoonaa asuu vakituisesti ja 2,9 miljoonaa osa-aikaisesti maaseutu- ja saaristoalueilla. Näillä alueilla sijaitsevat myös luonnonvaramme sekä 40 prosenttia maamme yritysten toimipaikoista ja alueiden elinvoimaan vaikuttaa vahvasti maamme väestökehitys.

Elinvoimaisilta maaseutu- ja saaristoalueilta rakentuu koko maan ruokaturva, energia- ja vesihuolto sekä taloudellinen huoltovarmuus. Selonteon tavoitteena on vahvistaa poikkihallinnollisuutta ja sektorit ylittävää yhteistyötä sekä määritellä tarkemmat toimenpiteet ja tavoitteet maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoimaisuuden vahvistamiseksi erityisesti kokonaisturvallisuuden vahvistamisen näkökulmasta. Lisäksi on jatkettava harvaan asuttujen alueiden kehittämistyötä ja niiden elinvoimaisuuden vahvistamista.

Selonteossa tunnistetaan erilaisten alueiden (harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu, kaupungin läheinen maaseutu, maaseudun paikalliskeskukset, saaristoiset ja vesistöiset alueet) ja eri toimijoiden ja toimintojen välisiä keskinäisiä riippuvuuksia sekä ristikkäisyyksiä. Se käsittää alueiden väestöä ja asuttavuutta, yrittäjyyttä ja kansalaistoimintaa (paikallisyhteisöjä) sekä palveluja, infrastruktuuria ja osaamista. Selonteko ja sen toimeenpanosuunnitelma laaditaan yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa laajassa sidosryhmytyössä alan toimijoiden kanssa, ja laadinnassa otetaan huomioon muut hallitusohjelman mukaiset selonteot, ohjelmat ja strategiat.

Selonteolla vahvistetaan resurssien yhteensovittamista ja vaikutetaan alueiden ja kuntien eriytymiskehityksen sekä väestöryhmien eriarvoisuuskehityksen katkaisemiseen, maaseutu- ja saaristoalueiden väestön toimintakyvyn ja henkisen valmiuden vahvistamiseen sekä maaseutu- ja saaristoalueiden talouden, infrastruktuurin ja palvelujen kehittämiseen. Selonteko tarkentaa erityisesti maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoimaan ja sen kautta kokonaisturvallisuuteen vaikuttavia eri hallinnonalojen ohjausmekanismeihin liittyviä ristikkäisyyksiä ja esittää mahdollisia tarvittavia korjaustoimenpiteitä. Selonteon toimenpiteillä vahvistetaan myös huoltovarmuusselonteon (2022) pitkän tähtäimen tavoitteita sekä Yhteiskunnan turvallisuusstrategian tavoitteiden toteuttamista.

Selonteon poliittista käsittelyä varten tarvitaan maaseutupoliittinen ministeriryhmä. Selonteko on järjestyksessään kolmas maaseutupoliittinen selonteko. Edelliset annettiin vuosina 1993 ja 2009.

Selonteossa tarvitaan uutta tietoa tuottavaa poikkitieteellistä ja -hallinnollista tutkimus-, kehittämis-, selvitys- ja arviointityötä, johon tarvitaan erillisrahoitusta.

Tarvittavat selontekoon pohjautuvat lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitustarpeet kohdistuvat pääosin muille hallinnonaloille ja momenteille (LVM, STM, OKM, SM, VM, TEM). Tarvitavien toimenpiteiden toteutus ei välttämättä edellytä resurssien lisäämistä vaan olemassa olevien rakenteiden uudistamista ja muutoksia olemassa oleviin ohjausmekanismeihin.

1.3.2 Ajantasaistetaan saariston kehityksen edistämisestä annettu laki

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla ajantasaistetaan saariston kehityksen edistämisestä annettu laki huomioimaan paremmin saaristo- ja vesistöalueiden erityispiirteet ja merkitys sekä väestörakenteen ja toimintaympäristön muutokset.

Saaristoalueiden kehittämistä ohjaa laki saariston kehityksen edistämisestä (494/1981). Saaristolaki on annettu vuonna 1981 eikä sitä ole systemaattisesti päivitetty sen jälkeen. Saaristo toimintaympäristönä sekä muu lainsäädäntö on muuttunut viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana. Saaristolakiin kohdistuu päivittämistarpeita niin lain rakenteeseen kuin sisältöönkin liittyen. Saaristolaki ei enää vastaa tämän päivän toimintaympäristöä ja saariston elinoloja. Lain päivytystarve tuodaan esille myös lain päivytystä arvioivassa arviomuistiossa.

Saaristolain pykälät koskevat muun muassa saariston liikenneyhteyksiä, palveluita, työpaikkoja, elinkeinoja, saaristoalueita ja -kuntia sekä saariston ympäristönhoitoavustuksia. Nykyisessä laissa ei esimerkiksi huomioida lainkaan digitalisaation ja monipaikkaisuuden tuomia muutoksia ja mahdollisuuksia. Myös luontoon ja ympäristöön liittyvä kestävyystarjelu sekä kokonaisturvallisuus ovat asioita, jotka eivät tule esille nykyisessä laissa.

Saaristolain päivittämisen toteutukseen ja siihen liittyviin eri hallinnonalat ylittäviin välttämättömiin tutkimus- ja selvityshankkeisiin sekä vaikutustenarviointityöhön tarvitaan erillismäärärahaa. Tutkimus- ja selvitystarpeita kohdistuu erityisesti esimerkiksi saariston liikenne- ja kuljetuspalveluihin ja saaristokuntien määrittelyyn.

1.3.3 Huolehditaan maaseutu- ja saaristoalueiden toimivasta infrasta ja turvallisuudesta sekä turvataan saavutettavat palvelut

Tuetaan arjen ja huoltovarmuuden kannalta välttämättömien palveluiden saatavuus maaseutu- ja saaristoalueilla **turvaamalla kyläkauppatuen rahoituksen säilyminen vuoden 2023 tasolla.**

Maaseutualueilla ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja saaristossa turvallisuus syntyy paikallisyhteisöissä ja arjen toiminnassa. Kylätoiminnan ja -turvallisuuden merkitys sekä yhteisöllisten maaseudulla sijaitsevien seurantalosten kehittäminen monipalvelu-, valmius-, toiminta- ja logistiikkakeskuksiksi on entistä tärkeämpää maaseutualueilla. **Vahvistetaan alueellista ja paikallista kylätoimintaa tältä osin ja laajennetaan kyläturvallisuuden toimintamalli valtakunnalliseksi 72 tuntia -toimintamallin rinnalle.**

Varmistetaan maaseutu- ja saaristoalueiden tietoliikenneyhteyksien yhtäläisestä saatavuudesta muihin alueisiin verrattuna ja huolehditaan niiden toimivuudesta.

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitus kohdistuvat liikenne- ja viestintäministeriön (LVM) hallinnonalalle.

Pienennetään yksityisteiden korjausvelkaa koko maassa, jotta huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus voidaan varmistaa. Tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitus kohdistuvat LVM:n hallinnonalalle. Saaristoliikenteeseen, erityisesti yhteysalusliikenteeseen, kohdistuu merkittäviä uudistamisaineita. Yhteysalusten keski-ikä on noin 37 vuotta. Moni yhteysalus on jo elinkaarensa päässä, eivätkä ne näin ollen vastaa tulevaisuuden ympäristövaatimuksiin. **Kehitetään yhteysalusliikennettä ja koko saaristoliikennettä osana liikenteen vihreää siirtymää.** Tarvittava lisärahoitus kohdistuu LVM:n hallinnonalalle.

2 Uusiutuvista luonnonvaroista kestävää kasvua ja hyvinvointia luonnon kantokykyä edistäen

2.1 Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvat elinkeinot ovat vihreän siirtymän kasvuala

Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan biotalouden Suomen kansantaloudelle tuottamaksi arvonlisäksi arvioitiin 27 miljardia euroa vuonna 2021 (12 prosenttia koko kansantalouden arvonlisästä). Biotalouden arvonlisästä metsäsektorin osuus on suurin, noin 9,3 miljardia euroa. Metsäteollisuuden ja -talouden tehtävissä työskentelee yli 60 000 työllistä. Metsäala vahvistaa erityisesti muiden kuin kasvumaakuntien työllisyyttä ja elinkeinomahdollisuuksia.

Myös muilla biotalouden sektoreilla on merkittäviä taloudellista vaikutuksia. Esimerkiksi turvallisen veden tuotanto sekä jätevesien puhdistus ja hyödyntäminen on arvioitu kärkisijoille Suomen liiketoimintakasvumahdollisuuksista. Suomalaisen vesiliiketoiminnan arvo on noin 4 miljardia euroa ja potentiaali vuoteen 2026 mennessä on arvioitu olevan 6 miljardia euroa. Elinkeinokalataloudessa tavoitteeksi on asetettu koko arvoketjun arvon nousu vajaasta miljardista noin 1,7 miljardiin euroon vuoteen 2035 mennessä.

2.1.1 Parannetaan uudistuvan ja vastuullisen metsäalan toimintaympäristön kilpailukykyä

Laadukas tutkimus, kehittyvä paikkatieto ja tiedon käytettävyys luovat vahvan tietopohjan päätöksenteolle ja ennakkoinnille. Kansallisen metsästrategian (KMS2035) tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-ohjelman tehtävänä on tukea metsästrategian päämäärien ja tavoitteiden saavuttamista. TKI-ohjelman tuottama uusi tutkimukseen perustuva tieto on edellytys metsästrategian tiedolla johtamista koskevien tavoitteiden toteutumiseen. Tulevaisuudessa metsien kasvukyky, terveys ja metsien kestävä ja monitavoitteinen hyödyntäminen edellyttävät metsiköiden, metsien ja metsäalueiden rakenteen monipuolistamista sekä aktiivista metsien hoitoa ottamalla entistä painokkaammin huomioon tulevaisuuden luonnonolosuhteet ja ennakoimalla riskejä.

Metsien kasvua ja resilienssiä voidaan ylläpitää monipuolistamalla metsänkäsittelyvalikoimaa sekä pitämällä huolta metsien terveydestä ja monimuotoisuudesta. Metsien kestävä hyödyntämisen edellytys on ekologisesta perustasta huolehtiminen, laaja hyväksyttävyyys ja oikeudenmukaisuus. Edellytyksistä huolehtiminen vahvistaa vihreää siirtymää, kilpailukykyä, huoltovarmuutta sekä sopeutumis- ja uudistumiskykyä. Suomalaisen metsäalan jatkuvuus edellyttää omaehtoista, ennakoivaa uudistumista sekä avointa ja vuorovaikutteista toimintatapaa kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla.

Uudistuvan ja vastuullisen metsäalan toimintaympäristön kilpailukykyä parannetaan kehittämällä paikkatietoa metsänomistajille ja toimijoille sekä parantamalla saavutettavuutta tie- ja siltatietoa sekä rahoitusmalleja kehittämällä.

Käytännön puunkorjuu, tuhojen torjunta sekä monipuolinen metsien ja harvaan asuttujen seutujen saavutettavuus edellyttävät ympärivuotisesti käytettävissä olevaa tiestöä ja niillä olevien siltojen kunnossapitoa sekä koko logistiikkaketjun toimivuutta. Tämä vaatii ajantasaista, käytettävää ja tarkkaa paikkatietoa. Metsien saavutettavuuden parantamiseksi ja logistiikan kehittämiseksi luodaan yhteistyömalli tiehankkeiden toteutuksen ja rahoituksen kokonaispalvelulle sekä tiekuntien aktivoinnille, resursoidaan tiestön ja siltojen kunnostusta, kehitetään puuhuollon terminaaliverkostoa sekä tiekuntien ammattimaista hallinnointia ja tieisännöintiä sekä parannetaan tie- ja siltatiedon kattavuutta ja tiedon liikkuvuutta rajapintojen kautta. Näillä toimilla kulkuyhteydet paranevat, metsien saavutettavuus ja raaka-aineiden saatavuus sekä kilpailukyky paranevat, virkistyskäytön sekä pelastustoiminnan edellytykset sekä maaseudun elinkeinotoiminnan mahdollisuudet paranevat.

Elinkeinotoiminnan ja terveyshyötyjen vahvistamiseksi kehitetään metsien virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä. Valtion talouskäytössä olevien maiden virkistys- ja luontomatkailukäyttöä voidaan monipuolistaa perustamalla kysyntälähtöisesti uusia valtion retkeilyalueita ja lähivirkistysalueita. Uusien virkistys- ja luontomatkailua tukevien alueiden rakenteisiin ja palveluihin varataan riittävät resurssit.

2.1.2 Kaksinkertaistetaan kotimaisen kalan käyttö ja moninkertaistetaan kalatuotteiden viennin arvo

Kalataloudessa tavoitteeksi on asetettu koko arvoketjun arvon nousu vajaasta miljardista noin 1,7 miljardiin euroon vuoteen 2035 mennessä. Kasvu perustuisi kotimaisen kalan käytön lisäämiseen. Kotimaisen kalan osuus kokonaiskulutuksesta on vain 28 prosenttia ja kalan kauppatase noin 350 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Kotimaista kalanviljelyä on mahdollista lisätä merkittävästi vaarantamatta vesien hoidon tavoitteiden saavuttamista. Tämä edellyttää uusien teknologisten ratkaisujen ja toimintamallien kehittämistä ja soveltamista käytäntöön. Kotimaiset kaupalliset kalakannat ovat pääosin hyvässä kunnossa ja monia kalakantoja voidaan hyödyntää kestävästi nykyistä enemmän. Silakan ja muiden vajaasti hyödynnettyjen kalalajien elintarvikekäytön lisäämisessä on suuri potentiaali. Silakka- ja kilohailisaaliiden määrät ovat samaa suuruusluokkaa kuin broilerin tai naudanlihan tuotannot, mutta saaliista vain noin neljä prosenttia käytetään kotimaan elintarvikemarkkinoilla.

Painopisteinä kehitystyössä ovat jalostusasteen nostaminen, energiasiirtymä pois fossiilisista polttoaineista, uusien kalastajien alalle tulon helpottaminen, vesiviljelyn kestävä kasvun kannustimet sekä yritys- ja viranomaistoimintojen digitalisointi ja automatisointi. Rahoitusta kohdennettaisiin erityisesti kalatalouden vihreän siirtymän ja uusien kalastajien aloittamisen tukemiseen, joiden tukeminen on rajoitettua EMKVR-ohjelmasta.

2.1.3 Vesiliiketoiminnan kasvua vauhditetaan kiihdyttämisohjelmalla

Kasvun kiihdyttämisohjelmalla on tarkoitus kehittää poikkisektoraalista yhteistyötä vesiosaamisen, energiaosaamisen ja digitaalisuuden välillä. Samalla lisätään sekä Suomen että vesisektorin kiinnostavuutta osaajista kilpaillessa ja houkutellessa alalle uusia tekijöitä, erityisesti nuoria.

Ohjelmalla on myös tarkoitus vahvistaa Team Finland -verkostoa maailmalla vesialan osaamisella ja miettimällä vesiatasea-tyyppisiä ratkaisuja pääkohdemarkkinoilla.

Vesiliiketoiminnan kasvun vahvistamisella varmistetaan myös vesi-intensiivisen teollisuuden toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä. Teollisuuden vihreää siirtymää tukeville veteen liittyville teknologioille on kysyntää myös maailmalla.

Suomalaisen vesiosaamisen ja vesiliiketoiminnan brändi maailmalla on hyvä, mutta sen näkyvyyden ja tunnettavuuden parantaminen vaativat vielä panostuksia.

Vesisektorin infrastruktuurin rakentaminen tulee olemaan oleellisessa roolissa myös Ukrainan jälleenrakentamisessa. Suomalaiselle vesiosaamiselle on tärkeää olla mukana yhteiseurooppalaisissa hankkeissa.

2.2 Terveet metsät kasvavat ja tuottavat hyvinvointia yhteiskuntaan

Metsät ovat Suomessa monipuolisen hyvinvoinnin perusta. Elinvoimaiset ja kasvavat metsät ovat tärkeässä roolissa, kun ratkaistaan toimeentuloa, huoltovarmuutta, ilmastonmuutosta, luontokatoa ja ihmisten terveyttä koskevia kansallisia ja globaaleja haasteita. Metsien kasvua ja elinvoimaisuutta lisäävillä toimilla on mahdollista yhä parantaa metsätalouden taloudellista kannattavuutta ja sopeutumista muuttuviin olosuhteisiin.

Metsäteollisuudessa käytettiin vuonna 2021 raakapuuta yhteensä 72,2 miljoonaa kuutiometriä. Metsäteollisuuden käyttämä raakapuu on pääosin kotimaista. Valtaosa raakapuusta käytetään sellu- tai sahateollisuudessa. Pääosin metsäteollisuuden sivuvirroista saatavalla puupolttoaineella katetaan neljännes Suomen energiankulutuksesta. Lähes viidennes Suomen tavaraviennin arvosta tulee puusta valmistetuista tuotteista. Metsäteollisuus on yksi suurimmista teollisuudenaloista Suomessa. Sen liikevaihto oli 26,8 miljardia euroa vuonna 2020.

Puuston vuotuinen kasvu on uusimman valtakunnan metsien inventoinnin (VMI13) mukaan 103 miljoonaa kuutiometriä, mikä on 4,5 miljoonaa kuutiometriä vähemmän edelliseen inventointiin (VMI12) verrattuna. Puuston kasvu on 1970-luvulta lähtien ollut poistumaa suurempi, joten metsien puuston määrä on jatkuvasti kasvanut. Puuston tilavuus on 2,5 miljardia kuutiometriä. Suomen pyrkiessä hiilineutraaliuuteen metsillä osana maankäyttösektoria on hiilinielujen ja -varastojen vahvistamisessa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä merkittävä mutta rajallinen rooli.

2.2.1 Kehitetään metsänkasvatuksen menetelmiä ja lisätään metsien hoidon määrää ja laatua

Puuston kehitykseen voidaan vaikuttaa taimikonhoidolla ja harvennushakkuilla säätelemällä puulajisuhteita, puuston tiheyttä ja puiden kokojakaamaa. Ohjailemalla puuston kehitystä voidaan hiilen sidontaa runkopuuhun vahvistaa, lisätä puuntuotosta, parantaa riskienhallintaa ja puuntuotannon kannattavuutta. Metsänuudistamisessa on tärkeää käyttää menetelmiä, joilla saadaan aikaan ripeästi tuottavat ja täystiheät puustot. Menetelmäkehityksen lisäksi on tarpeen lisätä koulutusta ja viestintää.

On ensiarvoisen tärkeää, että nuoret metsät hoidetaan laadukkaasti ajallaan ja että jo aiemmin kertyneet hoitorästöt kyetään purkamaan. Tämä vaatii merkittävää lisäystä metsänhoitotöiden eli ennen kaikkea nuoren metsän hoidon määriin. Hoitotöiden yhteydessä osalta kohteista voidaan kerätä myös pieniläpimittaista energiapuuta. Myös huoltovarmuuden kannalta tärkeään työhön tulee aktivoida metsänomistajia. Ensiharvennusten

laadun parantamiseen ja seurantaan sekä menetelmiin ja niiden käyttöön on panostettava ja koulutusta ja neuvontaa on lisättävä. Metsätalouden uuden kannustejärjestelmän sujuva käyttöönotto ja toteutus tulee varmistaa.

2.2.2 Lisätään hiilensidontaa vastuullisella metsälannoituksella

Metsälannoituksella voidaan nopeasti lisätä puuston kasvua ja hiilensidontaa ja samalla lisätä metsäbiotalouden käytettävissä olevan raakapuun ja liikevaihdon määrää. Turvemaiden tuhkalannoitukset auttavat myös kasvupaikan vesitalouden hallinnassa ja vähentävät ojien kunnostamisen tarvetta. Metsien nykyistä laajamittaisempi ja täsmällisesti kohdennettu lannoitus voidaan toteuttaa tutkimus- ja edistämistoimien tuella. Tuottamalla tietoa potentiaalisista lannoituskohteista hyödynnettäväksi paikkatietona muun muassa Metsään.fi-palvelussa parannetaan toimijoiden ja metsänomistajien edellytyksiä vastuulliseen ja tehokkaaseen lannoitukseen. Toimet vaativat tuekseen vahvaa viestintää.

Tavoitteena on lisätä metsien vuotuista tuhkalannoitusta 37 000 hehtaariin vuoteen 2028 mennessä.

2.2.3 Toteutetaan metsänjalostuksen ja siemenviljelysten perustamisohjelmat

Jalostetun metsänviljelyaineiston käyttöä voidaan lisätä toteuttamalla metsänjalostusohjelma ja metsäpuiden siemenviljelysten perustamisohjelma. Metsänjalostus on yksi tärkeimmistä metsien kasvun lisäämisen keinoista. Jalostetun metsänviljelyaineiston käytöllä on mahdollista vaikuttaa positiivisesti metsävarojen kehittymiseen pitkällä aikajänteellä. Jalostuksen avulla voidaan parantaa puuston kasvun ja hiilensidonnan lisäksi puuston terveyttä ja sopeutumista ilmastonmuutokseen sekä puuaineen laatua.

Suomessa metsänjalostuksesta vastaa Luonnonvarakeskus lakisääteisenä tehtävänä. Näin varmistetaan jalostushyötyjen saatavuus kaikille metsänomistajatahoille. Jotta jalostusohjelman eteneminen voidaan varmistaa, on Luonnonvarakeskuksen Haapastensyrjän toimipaikan kasvihuoneinfrastruktuuria välttämättä lisättävä sekä uudistettava vastaamaan nykypäivän tarpeita. Metsänjalostusohjelman akateemista ja käytännön osaamista tulisi vahvistaa. Lisäksi metsänjalostusohjelman kattavuutta tulisi laajentaa raudusköivun osalta pohjoisemmaksi, poronhoitoalueen etelärajaan saakka, mikä vaatii myös lisäresursseja.

Metsänjalostuksen aikaansaaman kasvun ja muiden hyötyjen käytäntöön viemiseksi tarvitaan toimivaa metsäpuiden siemenhuoltoa, joka on perusedellytys myös lakisääteisen metsänuudistamisveloitteen täyttämiseksi. Nykyisen siemenviljelysten perustamisohjelman loppuunsaattaminen on meneillään ja uusi ohjelma valmistuu kevään 2023 aikana. Siemenviljelysten perustamisohjelman ripeämmän etenemisen ja tulevaisuuden siementarpeen täyttämiseksi tarvitaan lisärahoitusta. Uudessa ohjelmassa tavoitellaan lisäkasvua myös kasvattamalla jalostetun siemenen tavoiteosuutta metsäkylvöissä niille soveltuvilla kasvupaikoilla.

3 Bio- ja kiertotaloudella edistetään vihreää siirtymää sekä vastataan ilmasto- ja ympäristöhaasteisiin

3.1 Luonnon monimuotoisuus on turvattu uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä käytössä ja hoidossa

Valtaosa Suomen luonnosta sijaitsee suojelualueiden ulkopuolella, siksi sinne kohdistuvat luonnon monimuotoisuuden toimenpiteet ovat erityisen tärkeitä luontokadon pysäyttämiseksi. Luonnon monimuotoisuuden parantamisen tulee perustua kustannustehokkuuteen ja se tulee valtavirtaistaa osaksi uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja hoitoa. Tavoitteiden saavuttamista pyritään nopeuttamaan ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen ja yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyöhön perustuen. Näin edistetään YK:n luontokokouksen hyväksymiä maailmanlaajuisia ja EU:n asettamia luonnon monimuotoisuustavoitteita sekä toteutetaan kansallisesti hyväksytyt tavoitteet.

3.1.1 Toimitaan maa-, metsä-, kala- ja riistataloudessa luontokadon pysäyttämiseksi

Toteutetaan Helmi-, METSO-, SOTKA-, NOUSU-, ja LUMO-ohjelmien tavoitteet ja turvataan niiden toteuttamiseen riittävät resurssit maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla sekä jatketaan ja laajennetaan ohjelmia vastaamaan uusia tarpeita.

Kehitetään perinnebiotooppien hoitoon liittyviä ohjauskeinoja, kuten ohjeistusta ja neuvontaa, joiden kautta saavutetaan kansalliset monimuotoisuustavoitteet.

Helmi-elin ympäristöohjelmassa toteutetaan laajasti elinympäristöjen hoitotoimia myös talouskäytössä olevissa elinympäristöissä, mikä edellyttää riittävää resursointia MMM:n hallinnonalalla.

Metsiensuojelua ja -luonnonhoitoa edistävää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO) jatketaan vuodesta 2026 alkaen valtioneuvostossa vuonna 2025 tehtävän periaatepäätöksen pohjalta. METSO-ohjelma arvioidaan ja päivitetään vuoden 2024 loppuun mennessä laajapohjaisessa työryhmässä. Ohjelman päivittämisessä

huomioidaan myös Helmi-periaatepäätös, EU:n biodiversiteettistrategian kansalliset sitoumukset ja mahdollisen ennallistamisasetuksen mukaisen ennallistamissuunnitelman valmistelu.

EU:n biodiversiteettistrategian kriteerien mukaiset vanhat ja luonnontilaiset metsät suojellaan tiukasti. Yksityismetsien osalta suojelu toteutetaan METSO-ohjelman vapaaehtoisin keinoin. Valtion metsissä vahvistetaan EU:n 30 prosentin suojelutavoitteen osalta monimuotoisuutta tukevien alueiden verkostoa (ns. OECM-alueet) lähivirkistys- ja luontomatkailukäyttöön varattujen alueiden osalta. Valtion talousmetsien ennallistamis- ja luonnonhoitotöitä jatketaan ja niiden mitoituksessa otetaan huomioon EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteet.

Vaelluskalakantojen elinolosuhteiden parantamiseen keskittyvä NOUSU-ohjelma toteuttaa vesistöhankeita, joilla edistetään vaelluskalojen kulkumahdollisuuksia virtavesissä. Ohjelmaa on rahoitettu kertaluonteisilla tulevaisuusinvestointeihin varatuilla määrärahoilla ja ohjelman jatkuminen edellyttää kokonaan uutta resursointia. Laajapohjainen yhteistyöhön perustuva ohjelmamalli edistää vesipuitedirektiivin toimeenpanoa toteuttaen samalla myös EU:n biodiversiteettistrategian sitoumusta vapaasti virtaavista joista. Ohjelman rahoitusmallissa valtion tuki on korkeintaan 50 prosenttia hankkeiden rahoituksesta muun rahoituksen tullessa yhteistyötahoilta. Ohjelman jatkossa huomioidaan mahdollisen EU:n ennallistamisasetuksen mukaisen ennallistamissuunnitelman valmistelu sekä hankkeiden priorisointiperiaatteet.

Sorsalintukantojen kohentamisen hanke SOTKA pyrkii pysäyttämään vesilintukantojen taantuman laajalla keinovalikoimalla. SOTKA-hankkeessa tehdään osana Helmi-ohjelman toteutusta kosteikoiden ennallistamista suojelualueverkoston ulkopuolella, rakennetaan vapaaehtoista muutonaikaista levähdysalueverkostoa sekä torjutaan vieraspetoja arvokkailla lintuvesillä (Natura 2000 SPA-alueet). Lisäksi SOTKA-hankkeessa torjutaan vieraspetoja saaristossa ja vapaa-ajan asukkaiden omistamilla alueilla sekä kehitetään yksityisen rahoituksen lisäämistä riistanelinympäristöjen kunnostamiseen. Hankkeessa painotetaan maanomistajien ja metsästäjien vapaaehtoisuutta sekä kustannustehokkuutta, ison osan työstä tekevät paikalliset toimijat talkoovoimin. SOTKA-hankkeessa seurataan jatkuvasti toimien vaikuttavuutta, jotta menetelmiä voidaan kehittää entisestään, sekä saadaan tietoa hankkeiden kustannusrakenteesta. Hankkeen kohdelajien riistalintujen ohella myös muu luonnon monimuotoisuus hyötyy hankkeesta laajasti. Hankkeen toimilla vastataan hyvin EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteisiin ja pystytään toteuttamaan mahdollisen ennallistamisasetuksen vaatimia toimenpiteitä.

Maatalousluonnon monimuotoisuuteen keskittyvä Ruokaviraston LUMO-hanke on todettu tarpeelliseksi viljelijöiden, viranomaisten ja neuvojien tiedon ja tietoisuuden lisäämiseksi luonnon monimuotoisuudesta. LUMO-hankkeen tavoitteena on maatalousluonnon

monimuotoisuuden edistäminen ja vaaliminen tuottamalla viljelijöille, ELY-keskuksille, kunnille ja neuvojille ajankohtainen, selkeä ja kohderyhmien käytännön työtä palveleva viestintäkokonaisuus aiheesta.

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset

Valmistellaan metsästyslain muutos vastuullisen vesilintujen metsästyksen ja riistalintukasvatuksen strategian mukaisesti vesilintujen metsästyksen kokonaiskestävyyden parantamiseksi, taantuvien lajien elvyttämiseksi ja hämäämetsästyksen kieltämiseksi. Toteutetaan porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmien mahdollinen velvoittava lainsäädäntö.

3.1.2 Tehostetaan haitallisten vieraslajien torjuntaa

Haitalliset vieraslajit on yksi merkittävimmistä luonnon monimuotoisuuden uhkatekijöistä. **Luontokadon pysäyttämiseksi kehitetään haitallisten vieraslajien torjuntaa koskevaa vieraslajilainsäädäntöä sekä vahvistetaan sitä tukevien hallintasuunnitelmien toteutusta, samalla edistäen vuoteen 2030 tähtäviä YK:n luontokokouksessa hyväksytyjä ja EU:n biodiversiteettistrategian mukaisia vieraslajitavoitteita.**

Kansallisten torjuntaa edistävien hallintasuunnitelmien toimeenpano on varmistettava sitä edistävällä hanke- ja muulla kehitystoiminnalla sekä riittävillä resursseilla. Samoin on lisättävä vieraslajien kustannustehokasta ennakoivaa torjuntaan vaikuttavaa viestintää ja tiedotusta sekä osaamista. Kehittämällä laaja-alaisesti torjuntatyötä lisätään torjuntaa tukevia innovaatioita sekä torjuntatyötä edistävää yritystoimintaa ja työllisyyttä. Vieraslajiriskien hallitsemiseksi koirasusien viranomaisvalvontaan tarvittavien koirasusien geenitesien tuottaminen Luonnonvarakeskuksessa on varmistettava.

3.1.3 Kehitetään ja vahvistetaan talousmetsien aktiivista luonnonhoitoa

Talousmetsien aktiivista luonnonhoitoa kehitetään ja vahvistetaan Kansallisen metsästrategian (KMS2035) mukaisesti parantamalla tietopohjaa, seuranta, osaamista, suunnittelua ja käytäntöön vientiä. Metsät ovat Suomen yleisin elinympäristötyyppi ja valtaosa metsistämme sijaitsee suojelualueiden ulkopuolella. Siksi luontokadon pysäyttämiseksi on suojelun rinnalla olennaista kehittää ja vahvistaa talousmetsien aktiivista luonnonhoitoa.

Kansallisen metsästrategian Elonkirjoa talousmetsissä -kärkihankkeessa kehitetään luon-toarvoihin pohjautuvia kustannustehokkaita keinoja metsien monimuotoisuuskehityksen kääntämiseksi elpymisuralle. Toimenpiteiden seurauksena metsäluonnon monimuotoisuus ja sopeutumiskyky vahvistuvat, sekä metsätuhoriskit vähenevät. Toimenpiteet edistävät samalla metsäalan vastuullisuutta ja kestävyydelle asetettujen erilaisten tavoitteiden yhteensovittamista. Olennaista on lisätä metsän- ja luonnonhoidon keinoin metsien rakennepiirteitä, kuten kuolleen puun, vanhojen puiden ja lehtipuiden, määrää ja laatua, sekä edistää metsien sekapuustoisuutta ja suometsien hoitoa.

Jotta aktiivinen talousmetsien luonnonhoito saadaan käytäntöön, tulee talousmetsien monimuotoisuutta kuvaavaa tietopohjaa, luonnonhoidon osaamista, suunnittelua ja käytäntöön vientiä vahvistaa. Tämä voidaan saavuttaa muun muassa tuottamalla luon-totietoa, parantamalla ja lisäämällä luonnonhoidon seuranta- ja ennakkosuunnittelua, kehittämällä maanomistajälähtöisesti alue- ja maisematason suunnittelua, vahvistamalla metsän- ja luonnonhoidon suositusten käyttöönottoa, hyödyntämällä riistametsänhoidon menetelmiä sekä kehittämällä toimijoiden osaamista ja lisäämällä monimuotoisuutta koskevaa viestintää maanomistajille. Tämä edellyttää panostuksia tutkimus- ja kehittämistöimintaan sekä koulutus- ja viestintähankkeita.

3.2 Maa- ja metsätalouden päästöjen vähentäminen sekä hiilinielujen ja -varastojen kasvattaminen edistävät hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista

Maankäyttösektorin ja maatalouden ilmastotoimenpiteet ovat keskeisessä roolissa Suomen hiilineutraaliustavoitteen ja EU velvoitteiden saavuttamiseksi. Todennettavien ilmas-tovaikutusten saavuttaminen vaatii uusien hyväksi todettujen käytänteiden entistä vahvempaa valtavirtaistamista toimialoilla ja alueilla sekä seurannan ja arvioinnin kehittämistä ilmastotoimien todentamiseksi. Kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti on edistettävä maankäytön, metsätalouden ja maatalouden siirtymistä kohti ilmastokestävyttä kustannustehokkaalla ja oikeudenmukaisella tavalla. Kokonaiskestävyyden näkökulmasta on välttämätöntä, että sektori pystyy vastaamaan entistä paremmin jatkuvasti kasvaviin ympäristö- ja ilmastohaasteisiin liittyviin odotuksiin.

Kunnianhimoisten ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää kohden-nettuja ja kustannustehokkaista politiikkakeinoja sekä ennakkoluulotonta politiikan kehittämistä sekä eri politiikkavälineiden yhteensovittamista. Tavoitteiden saavuttamiseksi toimeenpannaan Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) toimen-piteet ja Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) maataloutta koskevat

päästövähennystoimet. Kehitetään kansallista kasvihuonekaasuinventaariota ja toimenpiteiden seuranta sekä vaikuttavuutta uusimman tutkimustiedon pohjalta. Lisäksi varmistetaan kansallisen ilmastolain sekä EU:n ilmastolain ja LULUCF-asetuksen toimeenpano, seuranta ja raportointi.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toteuttaminen edellyttää uusien toimintatapojen käyttöön ottoa ja ilmastokestävyuden vahvistamista läpi sektorin. Ilmastosuunnitelma kokoaa yhteen tavoitteet ja vaikuttavat keinot niiden saavuttamiseksi. Näin maankäyttösektori voi tehdä osansa Suomen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisesta. Maankäyttösektorilla tehtävät ilmastotoimet edistävät laaja-alaisesti vihreää siirtymää. Toimenpiteestä riippuen ilmastohyötyjen ohella saavutetaan myös ympäristö-, monimuotoisuus- ja vesistöhyötyjä, edistetään maaseudun elinvoimaisuutta, tuetaan sektorin elinkeinojen monipuolistumista ja kannattavuuden paranemista, parannetaan huoltovarmuutta sekä luodaan uusia elinkeinomahdollisuuksia sektorin toimijoille. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman laatimisesta on säädetty ilmastolaissa.

3.2.1 Metsittäminen uusien hiilinielujen kasvattamiseksi

Valmistellaan ja toteutetaan joutoalueiden metsitysjärjestelmän jatko sekä siihen liitettävä uusi heikkotuottoisten peltojen metsityksen tukijärjestelmä. Joutoalueiden metsittämistä koskeva tukijärjestelmä on voimassa 2021–2023. Siitä saadut kokemukset ovat olleet hyvä ja sen yhtäjaksoinen jatkaminen on todettu tärkeäksi vuoden 2024 alkaen. Heikkotuottoisten metsitykseen soveltuvien kivennäismaa ja ohutturpeisten peltojen metsittäminen on tunnistettu hyödylliseksi maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa. Tukijärjestelmä suunnitellaan toteuttavaksi nykyistä metsitystukijärjestelmää laajentamalla. Lyhyellä aikavälillä heikkotuottoisten peltojen metsittämisen vaikutus näkyy pienentyneinä maaperäpäästöinä ja pidemmällä aikavälillä puuston hiilivaraston kasvuna.

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset

Valmistellaan metsityksen määräaikaisesta tukemisesta annetun lainsäädännön uudistaminen.

3.2.2 Turvepeltojen ja suonpohjien ilmastokestävän käytön edistäminen

Vähennetään turvepeltojen kasvihuonekaasujen päästöjä toteuttamalla CAP-suunnitelman mukaiset toimet sekä osoittamalla kansallista rahoitusta ja toteuttamalla huonotuottoisten, paksuturpeisten peltojen ja suonpohjien ilmastotoimenpiteitä. Turvepellot ovat maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen suurin päästölähde. Ne tuottavat noin 60 prosenttia koko maatalouden päästöistä, vaikka kattavat viljelyalasta vain noin 10 prosenttia. Turpeen hajoamista ja siitä johtuvia hiilidioksidipäästöjä voidaan ehkäistä viljelytapoja kehittämällä, pohjaveden pintaa nostamalla, muuttamalla turvepeltoja kosteikoiksi sekä vettämällä huonotuottoisia, paksuturpeisia peltoja ja suonpohjia ilmastokosteikoiksi.

Tehokkaimmaksi keinoksi turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi on osoittautunut pohjaveden pinnan nostaminen. Rahoitusta tarvitaan, jotta toimeenpanoa voidaan jatkaa ja laajentaa. Turvepeltojen vedenpinnan nostamista tuetaan tällä hetkellä CAP-suunnitelman mukaisella säätösaloituksen investointi- ja hoitotuella. CAP:n ei-tuotannollisella investointituella ja kosteikkojen hoitotuella voidaan edistää myös ilmastokosteikoiden syntymistä. Kosteikoksi perustettava maa-ala siirtyy maatalousmaan ulkopuolelle. Vettäminen taas on vaihtoehto niille heikkotuottoisille, paksuturpeisille pelloille tai suonpohjille, joita ei voida metsittää.

3.2.3 Varmistetaan maankäyttösektorin ja maatalouden ilmastotoimenpiteiden todennettavuus ja seuranta

Käynnistetään kasvihuonekaasuinventaariorjestelmän ja seurantajärjestelmän kehittämisohjelma siten, että voidaan todentaa ja arvioida tehtyjen ilmastotoimien vaikuttavuus sekä siten täyttää kansalliset, EU:n ja kansainväliset velvoitteet. Täsmällinen ja ajantasainen tietopohja luo edellytykset ilmastotoimien toteuttamiselle ja seurannalle.

Toimilla aikaansaavat ilmastovaikutukset tulee olla mitattavissa ja todennettavissa. Seurannan tarkoituksena on arvioida maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden toimeenpanoa sekä niiden vaikuttavuutta. Tietoa käytetään, kun arvioidaan toimenpiteiden riittävyyttä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja kun päätetään tarvittavista lisätoimista. Tämän vuoksi on tärkeää panostaa kasvihuonekaasuinventaarion ja seurantajärjestelmän kehittämiseen huomioiden EU:n ilmastolain ja LULUCF-asetuksen mukaisen seuranta- ja raportointijärjestelmän asettamat vaatimukset.

3.2.4 Tuotetaan uutta tietoa maankäyttösektorin päästöjen vähentämiseksi ja hiilivarastojen ja -nielujen kasvattamiseksi

Valmistellaan ja toteutetaan tutkimus- ja innovaatio-ohjelma, jotka tuottavat täydentävää tietoa maankäyttösektorin päästöjen vähentämiseksi ja hiilivarastojen ja -nielujen kasvattamiseksi. Koska maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden vaikutavuuteen ja tietopohjaan liittyy suurempia epävarmuuksia kuin muilla sektoreilla, on tarpeen jatkaa Hiilestä kiinni -tutkimus- ja innovaatio-ohjelman toteuttamista vuosina 2025–2027 muuttuvan toimintaympäristön tarpeet huomioiden (huoltovarmuus, talous, sopeutuminen). Ohjelman jatkaminen on linjassa 4 prosentin tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoitustavoitteen kanssa. Lisäksi tutkimuksen välillinen vaikutus Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen ja puhtaiden ratkaisujen kautta saatavaan kilpailukykyyn on merkittävä.

3.2.5 Kokeilut ja jalkauttaminen (Hiilestä kiinni -kehittämishankkeet)

Valmistellaan ja toteutetaan käytännönläheisten kokeilujen ja tieteellisen tiedon jalkauttamista toteuttavaa kehittämistoimintaa maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden vauhdittamiseksi ympäri Suomea. Hankkeet edistävät päästöjen vähentämistä, hiilen sidontaa ja varastointia sekä ilmastomuutokseen sopeutumista ja hiilimarkkinoiden kehittämistä maankäyttösektorilla. Ne jatkavat ja täydentävät jo käynnistettyjen Hiilestä kiinni- ja muiden kehittämishankkeiden kokonaisuutta. Ilmasto- ja ympäristövaikutusten lisäksi hankkeissa kiinnitetään huomiota monimuotoisuuden, vesienhallinnan sekä erityisesti myös taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen kestävyuden, ruokaturvan ja huoltovarmuuden vahvistamiseen. Hankkeissa tuotettu tieto ja hyvien käytäntöjen jalkautus tukevat vihreää siirtymää, osaamista ja ennakkointia sekä maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman tavoitteiden hyväksyttävyyttä ja toimeenpanoa maataloilla ja metsissä eri puolilla maata.

3.2.6 Lypsylehmien metaanipäästöjen vähentäminen ruokinnallisilla keinoilla

Valmistellaan ja toteutetaan kokonaisuus, jolla vähennetään kotieläinten (erityisesti nautakarjan) ruuansulatuksen metaanipäästöjä. Kotieläinten ruuansulatuksen metaanipäästöjen määrä on noin 13 prosenttia maataloudesta peräisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärästä ja suurin osa näistä päästöistä (91 prosenttia) on nautojen ruuansulatuksen metaanipäästöjä. Ruokinnan muutoksilla päästään vain pieniin (3–4 prosenttia) metaanipäästöjen vähennyksiin. Kaupallisen lisäaineen (3-NOP, 3-Nitrooxypropanol) avulla lypsylehmien metaanipäästöjä voitaisiin vähentää noin 25 prosenttia. Rehun lisäaineen avulla metaanipäästöjä voitaisiin vähentää välittömästi, mutta

ainetta olisi syötettävä eläimille jatkuvasti. Tämä tarkoittaisi pysyviä lisäkustannuksia, joiden määräksi on arvioitu 1 snt/kg maitoa. Tämän perusteella kaikille lypsylehmille syötettävän lisäaineen vuotuinen kustannus olisi noin. 23 miljoona euroavuodessa. Rehun lisäaineen avulla saavutettujen päästövähennysten kustannukset olisivat tämänhetkisen arvion mukaan 70–80 €/t CO₂-ekv. Kannusteita ja muita ohjauskeinoja, joilla metaanipäästöjen vähentämiskeinoja voidaan ottaa käyttöön ja niiden käyttöä voidaan edistää, tulee vielä tarkentaa jatkovalmistelun yhteydessä.

3.3 Ilmastonmuutoksen aiheuttamat yhteiskunnalliset riskit ovat hallinnassa

Ilmasto muuttuu hillintätoimista huolimatta. Ilmastonmuutokseen liittyvät riskit kohdistuvat laajasti yhteiskuntaamme: luontoon, ihmisiin, talouteen. Siten hillinnän lisäksi ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutuminen, eli ilmastonmuutoksen vaikutusten ja seurausten ennaltaehkäisy, vähentäminen ja niihin varautuminen, sekä samalla yhteiskunnan ilmastonkestävyyden vahvistaminen, on entistä tärkeämpää. Tehokas ja vaikuttava varautuminen ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen varmistaa, että muuttuvat sää- ja vesiolot eivät lisää laajamittaisten metsäpalojen riskiä, eivätkä heikennä esimerkiksi kotimaista ruokaturvaa, vesihuollon tasoa, energiantuotantoa tai luonnon hyvinvointia ja monimuotoisuutta. Tehokkaalla sopeutumisella vahvistetaan siten suomalaisen luonnon ja ihmisten hyvinvointia sekä yhteiskunnan ja ihmisten turvallisuutta.

Varautumista ja sopeutumista ilmastonmuutokseen toimeenpannaan erityisesti kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelman 2030 (KISS2030) mukaisesti. Elinkeinoelämän sopeutumistoimien kehittäminen ja rahoitusmahdollisuuksien parantaminen, laajamittaisiin metsätuhoihin varautuminen sekä kuivuusriskien hallinta ja valuma-aluelähtöisen suunnittelun kehittäminen vahvistavat ilmastonmuutokseen liittyvien taloudellisten ja turvallisuusriskien hallintaa.

3.3.1 Parannetaan ilmastoriskeihin varautumista ilmastotiekartoilla ja rahoitusmahdollisuuksia laajentamalla

Elinkeino toiminnassa merkittävä osa ilmastonmuutokseen sopeutumisen edellyttämistä toimenpiteistä on yksityisten toiminnanharjoittajien vastuulla. Elinkeinoelämän rooli ilmastonmuutokseen sopeutumisessa korostuu Suomen rajojen ulkopuolella tapahtuvien toimintaan kohdistuvien kansainvälisten heijastevaikutusten kohdalla. Lisäksi elinkeinoelämän ja toimialojen toimintaympäristön turvaaminen ilmaston muuttuessa on tärkeää, kuten myös ilmastonmuutoksesta ja sopeutumisesta syntyvistä potentiaalisista

mahdollisuuksien hyötyminen. Tehokkaiden ja innovatiivisten varautumis- ja sopeutumisratkaisujen vuoksi on olennaista, että **teollisuuden ja elinkeinoelämän sopeutumista vahvistetaan sisällyttämällä sopeutuminen osaksi toimialoilla luotuja vähähiilite-karttoja tai luomalla tiekarttoja, jotka keskittyvät ilmastonmuutokseen liittyvien sopeutumisratkaisujen ja elinkeinomahdollisuuksien kehittämiseen**. Rahoitusmahdollisuuksien lisäämiseksi on olennaista, että lakia Ilmastorahasto Oy -nimisestä valtion kokonaan omistamasta osakeyhtiöstä päivitetään siten, että rahoitusta voidaan käyttää ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistamiseksi ilmastonmuutoksen torjunnan, teollisuuden vähähiilisyden vauhdittamisen ja digitalisaation edistämisen lisäksi.

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset

Rahoitusmahdollisuuksien lisäämiseksi tulee muuttaa lakia Ilmastorahasto Oy -nimisestä valtion kokonaan omistamasta osakeyhtiöstä.

3.3.2 Varaudutaan metsätuhoihin kehittämällä tuhojen seuranta, ennakointia ja torjuntaa sekä vahvistamalla valmiussuunnittelua

Ilmastonmuutos kasvattaa metsätuhojen riskiä. Metsien puuston hyönteis-, sien- ja tuulituhojen esiintymisten todennäköisyys kasvaa, joten varautuminen ja riskien hallinta korostuvat. Muuttuva ilmasto edesauttaa puustotuhojen kannalta erityisesti kirjanpajan elinoloja metsissä. Keski-Euroopassa ja Ruotsissa kirjanpajaja on ehtinyt aiheuttaa jo mitavia puustotuhoja. Myös kasvavat hirvieläinkannat aiheuttavat metsätuhoja ja vaikuttavat puulajivalintoihin ja metsän käsittelyyn. Jotta metsätuholainsäädäntö pysyy ajan tasalla riskien kasvaessa, tarvitaan lainsäädännön kehittämiseksi tutkimus- ja selvityshanke.

Hanke keskittyy erityisesti kirjanpajariskin pienentämiseen liittyviin tietotarpeisiin ja lainsäädännöllisiin keinoihin. Luonnonvarakeskuksen tehtävänä on Suomen metsäkeskuksen avustuksella seurata ja ennakoida metsätuhoja aiheuttavien kasvitautien ja tuhoeläinten esiintymistä ja leviämistä. Metsätuhoriskien kasvaessa myös metsätuhojen seuranta tulee kehittää ja on tarpeen käynnistää hanke, jossa selvitetään millä keinoin metsätuhojen seuranta tulisi erityisesti parantaa. Selvityksen perusteella päivitetään laki metsätuhojen torjunnasta (1087/2013) vastaamaan muuttuneita olosuhteita ja kehitetään Luonnonvarakeskuksen tekemää metsätuhojen seuranta ja ennakointia. Myös Suomen metsäkeskuksen resursseja tuhoihin varautumiseen vahvistetaan.

3.3.3 Parannetaan kuivuusriskien hallintaa sekä sovitetaan yhteen sopeutumistoimia valuma-alueelähtöisen suunnittelun keinoin

Parannetaan kuivuusriskien hallintaa toteuttamalla kuivuuden ennakkovaroitusjärjestelmä ja vaikutusten seurantajärjestelmä sekä riskitarkasteluun perustuvia kuivuusriskien hallintasuunnitelmia Suomen ympäristökeskuksen ja ELY-keskusten toimesta yhteistyössä Ilmatieteenlaitoksen sekä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. ELY-keskukset edistävät ilmastokestävyyden, toimijoiden tuotannollisten tarpeiden, vesiensuojelun, tulvien ja kuivuuksien hallinnan, ja luonnon monimuotoisuuden yhteen sovittamista valuma-alueelähtöisen suunnittelun keinoin.

Kuivuusriskien hallinta on tärkeä osa kokonaisvaltaista riskienhallintaa ja ilmastonmuutokseen sopeutumista Suomessa. Pitkäkestoisella kuivuudella on vaikutuksia mm. vesihuoltoon, elintarviketeollisuuteen, vesivoimaan, maa- ja metsätalouteen ja vesiliikenteeseen sekä luontoon. Yhdyskuntien vedenhankinta ja riittävän vedensaannin turvaaminen ovat kaikissa tilanteissa kriittisen tärkeitä, ja ne pitää kuivuustilanteissakin pyrkiä varmistamaan. Maatalouden osalta kustannustehokkaita menetelmiä erityisesti kasteluun ja veden varastointiin tulee kehittää, sillä kastelujärjestelmät ovat Suomessa vielä varsin kehittymättömiä ja niistä on vähän kokemusta.

Kuivuusriskien hallintaa edistetään luomalla kansallinen kuivuusriskien hallinnan prosessi, sisältäen valtakunnallisen ennakkovaroitusjärjestelmän ja vaikutusten seurantajärjestelmän. Alueellisesti kuivuusriskien hallintaa edistetään tukemalla alueellisten riskienhallintasuunnitelmien laadintaa ja avustamalla niiden keskeisiä toimenpiteitä sekä avustamalla uusia kuivuusriskien hallintaa edistäviä hankkeita, kuten kasteluun ja vedenvarastointiin liittyviä pilotteja ja tutkimushankkeita.

Vesien määrällinen ja laadullinen hallinta on keskeisessä asemassa ekologisesti ja taloudellisesti kestävässä maa- ja metsätaloustuotannossa sekä sopeutumisessa muuttuviin luonnonolosuhteisiin. Valuma-alueen suunnittelussa voidaan huomioida eri maankäyttösektoreiden haavoittuvuudet, tarpeet ja ympäristövaikutukset. Suunnittelu myös mahdollistaa tarkoituksenmukaisempien vesienhallintajärjestelmien toteuttamisen, vesiensuojelua parantavien ja ilmastotoimien tehokkaamman kohdentamisen sekä luonnon monimuotoisuuden palauttamisen ja lisäämisen keinot.

Valuma-alueelähtöistä suunnittelua kohdennetaan ensisijaisesti vesienhoidon kannalta kriittisille alueille. Suunnittelua toimeenpannaan kaikkiaan 100 000 hehtaarin alueelle vuoteen 2030 mennessä esimerkiksi erillishankkeina, valuma-aluekoordinaattoritoiminnan kokeiluina sekä hallinnon omana työnä. Valuma-alueasoista koordinaatiota maankäytön ja vesienhoidon suunnittelussa, ohjauksessa ja toteutuksessa parannetaan eri viranomais-ten välillä.

Valuma-alue suunnittelua mahdollistetaan suunnittelumenetelmien ja -välineiden kehittämisellä sekä aineistojen avoimuutta ja yhteiskäyttöä edistämällä. Nykyisten taloudellisten ja hallinnollisten ohjauskeinojen mahdollisuuksia ja kehittämistarpeita (mm. eri maankäyttösektoreiden yhteiset kannustimet, tulosperusteisuus) arvioidaan. Resursseja suunnataan myös vesitalouspalvelujen tarjoajien ja muiden toimijoiden osaamisen asiantuntemuksen kehittämiseen sekä neuvontaan ja viestintään.

3.4 Luonnonvaratalous onnistuu vihreässä siirtymässä

Kilpailukykyisen vihreää siirtyvää tukevan luonnonvaratalouden osatekijöitä ovat innovatiivisuus, resurssiviisuus ja uudistuvat palvelut. Uusiutuviin luonnonvaroihin pohjaava biotalous on tärkeässä roolissa fossiilitaloudesta luopumisessa. Uudet hajautetun ja keskitetyn tuotannon liiketoimintamallit synnyttävät innovaatioita ja tarjoavat mahdollisuuksia alihyödynnettyjen raaka-aineiden käyttöön ja arvonalistamisen kasvatamiseen eri puolilla Suomea. Uudistuva luonnonvaratalous edellyttää digitalisaation edistämistä ja luonnonvaratiedon nykyistä älykkäämpää käyttöä. Rahoitusratkaisut voidaan suunnitella nykyistä paremmin tukemaan tavoitteiden saavuttavista.

3.4.1 MMM tukee toimijoita vihreässä siirtymässä TKI-ohjelman kautta

Maa- ja metsätalousministeriö osallistuu biotalouden vihreän siirtymän TKI-tiekartan valmisteluun keskeisten tutkimusrahoitusorganisaatioiden ja toimijoiden kanssa. Tavoitteena on parantaa biotalouteen ja ruokaan perustuvien liiketoimintojen kestävä ja kilpailukykyistä kasvua synnyttämällä uusia teknologioita, tuotteita ja uutta tuote- ja palveluliiketoimintaa. Biotalous on yksi oikeudenmukaisen vihreän siirtymän mahdollistajista, joka edistää kestävä kehitystä maaseutualueilla ja kaupungeissa. Uudistuvan biotalouden innovatiiviset tuotteet ja palvelut tarjoavat kestäviä resurssitehokkaita ratkaisuja vihreän siirtymän materiaalitarpeeseen arjessa ja teollisuudessa (mm. tekstiilit, lääketiede, kosmetiikka, pakkausmateriaalit, kuljetusvälineet, akkumateriaalit, sekä ilman- ja vedenpuhdistusjärjestelmät).

Vihreän siirtymän edistäminen maa- ja metsätalousministeriön toimialalla edellyttää tutkimuslaitoksen ja yritys yhteistyön lisäämistä sekä sen mahdollistamista, että eri kokoluokan yritykset ja toimijat eri puolella Suomea pystyvät osallistumaan vihreän siirtymän kehitystyöhön ja toteuttamiseen.

Käynnistetään biotalouden uusien raaka-aineiden ja tuotteiden kokeiluohjelma maa-, elintarvike-, metsä-, luonnontuote-, kala-, levä- ja vesitaloudessa ja niihin liittyvässä pienimuotoisessa teollisuudessa biomassapohjaisten korkean lisäarvon tuotteiden

jalostamiseksi. Ohjelmalla edistetään myös uusien innovatiivisten biotuotteiden pilotointi- ja demonstraatiolaitosten sijoittumista Suomeen. Ohjelma on rinnakkainen ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman kanssa.

3.4.2 Luodaan kasvuedellytyksiä kehittämällä luonnonvaratietoa

Kehitetään luonnonvaratietoa, sen yhteentoimivuutta, kattavuutta ja saatavuutta, sekä siitä tuotettavia palveluita yhdessä yksityisen sektorin kanssa. Kehittämistoi- milla tehostetaan tiedon tuottamista ja hyödyntämistä sekä lisätään palveluiden asia- kaslähtöisyyttä. Kattava, ajantasainen ja helposti hyödynnettävä luonnonvaratieto osana elinkeinotoimintaa edistää kestävästä kehityksestä, luonnon kantokykyä ja kasvavaa hyvinvointia.

3.4.3 Kehitetään maa- ja luonnonvaratalouteen uusia tulosperusteisia rahoitusmalleja ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi

Toteutetaan kokeiluhanke, jolla kerätään kokemuksia maa- ja luonnonvaratalouteen sovellettavista uusista tulosperusteisistä rahoitusmalleista sekä keinoista muuttaa olemassa olevia tukijärjestelmiä siten, että tukea maksetaan tuotetuista ympäristö- hyödyistä. Tulosperusteiset tai hyötylähtöiset rahoitusmallit mahdollistaisivat rahoituksen suuntaamisen vaikuttavuudeltaan parhaimpiin toimiin ja kohteisiin sekä kannustaisi- vat toimijoita vaikutusten saavuttamiseen. Hankkeen aikana simuloidaan hyötylähtöisiä tukijärjestelmiä toimeenpanoketjussa sekä simuloidaan ja kokeillaan pilot-mittakaavassa uusien tulosperusteisia rahoitusmalleja. Hankkeeseen voi liittyä useita saman aikaisia toi- mia tai hanke voi perustua jo tuotettuun aineistoon.

Hankkeen tuloksena saadaan tietoa mm. tarvittavista säädös- ja tietojärjestelmämuutos- vaatimuksista, ympäristöhyötyjä tuottavien alojen valinnasta ja ympäristöhyötyjen toden- tamisesta. Hanke tukee myös uusien rahoitusmallien toimeenpanoon liittyvän verkoston muodostumista (toimijat, tutkimus, hallinto) sekä toimijoiden osaamista ja kyvykkyyttä. Hankkeen tulokset tarjoavat välineitä maankäyttöön liittyvien ohjauskeinojen kehittämi- seen EU-tasolla ja antavat valmiuksia hyötylähtöisten tukijärjestelmien toimeenpanoon osana 2028 alkavaa EU-rahoituskautta.

4 Turvallinen paikkatieto ja luotettava omistus- ja vakuusjärjestelmä yhteiskunnan toimintojen mahdollistajana

4.1 Vahvistetaan eri tilanteissa tapahtuvaa paikantamista ja logistiikkaa

Yhä useammat yhteiskunnan toiminnot ja arkikäytön sovellukset tarvitsevat paikannusta. Tarkka ja luotettava paikannus ei ole mahdollista ilman ajantasaisia koordinaattijärjestelmiä. Kansalliset koordinaattijärjestelmät sekä valtakunnalliset ja laadukkaat osoitetiedot tarjoavat yhtenäisen sijaintireferenssin, joka mahdollistaa laajasti yhteiskuntaa palvelevan paikantamisen sekä erilaisten paikkatietoaineistojen sujuvan käytön. Osoitetietojen valtakunnallinen yhtenäisyys, hyvä laatu ja saatavuus ovat tärkeitä niin sisäiselle turvallisuudelle, tehokkaille kuljetusketjuille kuin tulevaisuudessa myös esimerkiksi automaattiselle liikenteelle. Laadukkaan paikantamisen avulla lisätään myös yhteiskunnan resilienssiä erilaisissa häiriötilanteissa.

4.1.1 MMM:n johdolla luodaan valtakunnallinen osoitetietojärjestelmä, joka takaa osoitetietojen yhtenäisyyden, laadun ja saatavuuden

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitus

- Valmistellaan laki osoitetietojärjestelmästä.
- Lisärahoitusta tarvitaan Maanmittauslaitokselle investointi- ja kehittämisvaiheeseen sekä käyttö- ja ylläpitokustannuksiin. Lisäksi kunnille tarvitaan lisärahoitusta järjestelmäkehitykseen ja tietojen laadunparannukseen.

4.1.2 Maanmittauslaitos käynnistää valtakunnallisten koordinaattijärjestelmien uudistamisen, jotta tarkka ja luotettava paikannus on mahdollista myös jatkossa

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitus

- Lisärahoitustarve tarkentuu valmisteluvaiheen 2023–2024 jälkeen.

4.2 Vahvistetaan omistuksen turvaamista ja kansallista luototus- ja vakuusjärjestelmää

Maaomaisuuden tietokokonaisuuden (valtakunnallinen kiinteistötietojärjestelmä) tiedot ovat oleellisia tietoja omistuksen turvaamisen ja kansallisen luototus- ja vakuusjärjestelmän kannalta. Luotettavat kiinteistötiedot ovat toimivan markkinatalouden yksi perusta, jolla turvataan taloudellista toimintaa ja kohtuuhintaista lainoitusta. Kiinteistöihin kohdistuvien kiinnitysten (vakuuksien) yhteismäärä on Suomessa yli 700 miljardia euroa. Nykyisen maaomaisuuden rekisteröintikokonaisuuden uudistaminen tulee käynnistää, jotta voidaan kehittää rekisterien tietosisältöä ja ylläpitoprosesseja, uudistaa järjestelmäarkkitehtuuria sekä varmistaa järjestelmän turvallisuus yhä vaativammassa turvallisuusympäristössä.

4.2.1 Maanmittauslaitos käynnistää maaomaisuuden rekisteröintikokonaisuuden ja sen teknisen alustan uudistamisen (valtakunnallinen kiinteistötietojärjestelmä)

Tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitus

- Lainsäädäntömuutokset ja lisärahoitustarve tarkentuvat valmisteluvaiheen 2023–2025 jälkeen.

5 Hallitusohjelmassa tulee myös huomioida

5.1 Aluehallinnon rakenteellinen uudistaminen varmistaa tehokkaan ja taloudellisen viranomaistoiminnan

Uusiutuvien luonnonvarojen kokonaiskestävä käyttö elinkeinojen ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi edellyttää aluehallinnon rakenteen uudistamista ja selkiyttämistä. Vihreän siirtymän toteuttamiseen ja omavaraisen alkutuotannon varmistamiseen tarvitaan soveltavaa tutkimusta, kehittämistä ja innovaatioita ja näille on varmistettava riittävä perusrahoitus.

Kolttsaamelaisten elinoloja ja kolttakulttuuria on tarpeen vahvistaa kolttalain (253/1995) mukaisesti. Lisäksi koltansaamenkieli tarvitsee kiireellisiä elvytystoimia.

5.1.1 Perustetaan Luonnonvaravirasto

Perustettavaan Luonnonvaravirastoon kootaan MMM:n hallinnonalan luonnonvara-asioiden viranomais- ja asiantuntijatehtävät. Luonnonvaravirasto vastaa toimintaympäristön kasvaviin haasteisiin, vahvistaa huoltovarmuutta ja vauhdittaa vihreää siirtymää. Tehtävien yhdistäminen selkeyttää ja keventää hallinnon rakennetta sekä turvaa yhtenäisen valtakunnallisen luonnonvara- ja ympäristötehtävien hallinnoinnin ja alueellisen läsnäolon elinkeinojen edistämiseksi. Uusi virasto tehostaa luonnonvara-asioiden hoitoa ja toimialan kansainvälisten sitoumusten toteuttamista, ja vähentää näin tulevia paineita hallinnon voimavarojen lisäämiseen.

Uusi virasto aloittaa toimintansa vuonna 2026. Viraston toimiala käsittää:

- Suomen metsäkeskuksen kaikki tehtävät.
- ELY-keskusten luonnonvaratehtävät, jotka käsittävät kalataloustehtävät, vesitaloustehtävät, ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja maankäyttösektorin ilmastotoimien koordinaatiotehtävät sekä vieraslajiriskien hallinnan koordinaatiotehtävät ja edistämisen.
- Erikseen selvitettävät tehtävät esimerkiksi Luonnonvarakeskuksesta, Riistakeskuksesta ja Ruokavirastosta.

Suomen metsäkeskuksen nykyinen tasevarallisuus siirtyy valtion budjettitalouden piiriin ja kiinteistöomaisuus Senaatin hallintaan. Viraston perustamisella ei ole merkittäviä suoria työllisyysvaikutuksia. Henkilöstö siirtyy virastoon vanhoina työntekijöinä.

5.1.2 Uudistetaan maa- ja elintarviketalouden hallinto kolmiportaiseksi

Uudistetaan maa- ja elintarviketalouden hallintoa siten, että maatalouden ja maaseudun kehittämisen tehtävät säilyvät yhtenäisenä maa- ja metsätalousministeriön ohjaamana kokonaisuutena. Kuntien yhteistoiminta-alueilla hoidettavat maatalouden tehtävät kootaan uudistetuille ja selkeytetyille valtion aluehallinnon toimijoille.

Valtion aluehallinnon rakennetta on selkeytettävä. Jo käynnissä olevat uudistukset muuttavat valtion aluehallinnon rakennetta, ja toiveita kehittämiseen on monilla hallinnonaloilla. Virastojen tehtävien määrien muuttuessa on tärkeää kehittää myös hallinnon rakennetta ja ohjausvastuita vastaamaan eri ministeriöiden toimialojen tehtävien painotuksia. Aluehallinnon organisointia on syytä kehittää selkeään ja asiakaslähtöiseen suuntaan hyödyntäen digitalisaation ja paikkariippumattoman työn mahdollisuudet. Samassa yhteydessä tulee tarkastella myös paikallishallinnon roolia. Hallinnon moninaisia aluejakoja on syytä yhdenmukaistaa. Toimiva ja tarpeisiin vastaava rakenne tukee parhaiten tehtävien tuloksellista ja asiakaslähtöistä toimintaa.

5.1.3 Siirretään ympäristöterveydenhuollon tehtävät kunnista hyvinvointialueille 2026 alkaen

Parlamentaarisen työryhmän (2021) esityksen mukaisesti siirretään ympäristöterveydenhuollon tehtävät kunnista hyvinvointialueille 2026 alkaen. Isompiin yksiköihin siirtymisellä lisättäisiin joustavuutta ja tehokkuutta eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä sekä parannettaisiin palveluiden saatavuutta maaseutualueilla. Lisäksi parannettaisiin yhteistyötä viranomaisten välillä ja mahdollistettaisiin isomman työyhteisön tuki nuorille eläinlääkäreille. Näin varmistettaisiin eläinlääkäriresurssien riittävyys ympärivuorokautiseen päivystykseen sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ja elintarviketurvallisuuden valvontaan. Samalla voitaisiin todennäköisesti purkaa yhteistoiminta-aluerakenne sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien monimutkainen korvausjärjestelmä.

Tehdään tarvittavat muutokset MMM:n (ja STM:n) hallinnonalan ympäristöterveydenhuollon lakeihin.

Siirretään hyvinvointialueille valtion kunnille maksamat korvaukset eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta täysimääräisinä.

5.2 Vihreän siirtymän toteuttamiseen ja omavaraisen alkutuotannon varmistamiseen tarvitaan soveltavaa tutkimusta, kehittämistä ja innovaatioita

Suomi tarvitsee tehokkaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiojärjestelmän pärjätäkseen muuttuvassa maailmassa. Suomen TKI-järjestelmää on kokonaisuudessaan kehitettävä tasapainoisesti ja pitkäkestoisesti ja lisää panostusta tarvitaan nimenomaan soveltavaan tutkimukseen, joka rakentaa sillan perustutkimuksen ja liiketoimintakonseptien kehittämisen välille. Myös ruuan ja uusiutuvien luonnonvarojen mahdollisuuksien hyödyntäminen ja niihin liittyvä päätöksenteko perustuvat huipputasoiseen tutkimukseen, innovaatiotoimintaan ja laadukkaaseen tietoon.

5.2.1 Lisätään ruoka-, luonnonvara- ja paikkatietotutkimuksen rahoitusta osana julkisten TKI-panostusten kokonaisuutta

Laki valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 tuli voimaan vuoden 2023 alussa. Sen mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan valtion talousarvioissa tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärä nousee vuoteen 2030 mennessä siten, että kokonaismäärä vastaa 1,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtion tutkimuslaitoksissa tehdään yhteiskunnan toimivuuden kannalta oleellisen tärkeää tutkimusta. Tämä pitkäjänteinen tieteellinen työ sekä laitosten mittava tutkimusinfrastruktuuri ja tietoaaineistot luovat edellytykset tutkimuksen ja yritysten yhteistyölle. Tämä puolestaan tukee innovaatioiden syntymistä ja auttaa yhteiskuntaa saavuttamaan ilmastotavoitteen, toteuttamaan vihreää siirtymää ja luomaan uusia työpaikkoja.

Jotta tutkimuslaitokset voivat tarjota ratkaisuja yhteiskunnan toiminnan kannalta oleellisiin kysymyksiin myös jatkossa, täytyy niiden toimintaedellytyksistä pitää huolta. Vuosina 2011–2020 tutkimuslaitosten tutkimukseen käytettävä perusrahoitus on laskenut 28 prosenttia, mikä on puolestaan vaikeuttanut muun muassa kilpaillun EU-rahoituksen hankkimista, TKI-yhteistyötä ja tutkimusympäristöjen ylläpitämistä. **Tutkimuslaitosten perusrahoitusta tulee nostaa siten, että osa kasvavasta TKI-rahoituksesta ohjataan suoraan hallinnonalan tutkimuslaitosten budjettiin.** Näin turvataan tutkimuslaitosten edellytykset vauhdittaa yritysten TKI-rahoituksen kasvua sekä hankkia EU-ohjelmista lisää rahoitusta Suomeen. **Lisäksi tutkijakoulutuksen rahoitusmallia tulee uudistaa siten, että myös tutkimuslaitokset voivat tarjota väitöskirjatutkijoille kokoaikaisia, nelivuotisia työsuhteita.**

Lisäksi MMM ehdottaa korotusta ministeriön tutkimus- ja kehittämismäärärahoihin (momentti 30.01.22), jotta ministeriö pystyisi paremmin vastaamaan EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmien kumppanuuksien ja missioiden toimeenpanoon sekä LIFE:n kansallisten rahoitusosuuksien rahoittamiseen. Määrärahan nosto on tärkeää, erityisesti jos muita rahoituslähteitä ei maa- ja elintarviketalouteen liittyviin t&k-hankkeisiin ole käytettävissä vuoden 2024 jälkeen.

5.3 Huolehditaan kolttsaamelaisten elinolojen ja kolttakulttuurin turvaamisesta kolttalain mukaisesti

Kolttalain (253/1995) tavoitteena on edistää kolttaväestön ja -alueen elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia sekä ylläpitää ja edistää kolttakulttuuria. Tavoitteen toteuttaminen vaatii lisäresursseja tulevan hallituskauden aikana.

5.3.1 Lisätään kolttalain mukaisia kolttsaamelaisten asiainhoidon ja kolttakulttuurin tukemisen varoja vastaamaan kasvanutta tarvetta

Tuen tarve on kasvanut pysyvästi muun muassa arktisen alueen merkityksen kasvaessa sekä kolttaluoseeseen, elinkeinoihin ja -kulttuuriin vahvasti vaikuttavien ilmasto- ja ympäristökysymysten, kolttsaamelaisten kulttuurin ja kielen vakavan uhanalaisuuden ja saamelaisten totuus- ja sovintokomission työn myötä. Viime vuosina näihin tukiin on ollut käytettävissä 240 000 euroa vuodessa. Tämä on jo viime vuosina ollut selkeästi liian vähän ja on johtanut esimerkiksi siihen, että kolttaluosen kalavesien hoitosuunnitelmasta on jouduttu jättämään toimenpiteitä toteuttamatta.

5.3.2 Varmistetaan Sevettijärvellä rakennettavan kolttsaamen kielen ja kulttuurin keskuksen rahoitus

Kolttsaamenkieli on vakavasti uhanalainen ja tarvitsee välittömiä ja konkreettisia elvytystoimia. Sevettijärvellä kolttsaamen kieltä käytetään edelleen arjen kielenä. Ainutlaatuisen kielen ja kulttuurin tarvitsevat tilat, joissa yhteisö voi elvyttää ja ylläpitää perinnetietojaan ja taitojaan, opiskella kieltä, kokoontua yhteen sekä työskennellä kielen ja kulttuurin edistämiseksi.

5.3.3 Varmistetaan rahoitus tehostetun palveluasumisen yksikön perustamiselle Sevettijärvellä

Kolttasaamelaisessa yhteisössä elää edelleen niitä, jotka ovat syntyneet menetetyn Petsamon alueella perinteiseen kolttasaamelaiseen elämäntapaan sekä niitä, jotka ovat syntyneet Suomen puolella kolttasaamelaisiin perheisiin oppien koltansaamen ensimmäisenä kielenään. Nämä, nyt jo ikääntyneet kolttasaamelaiset ovat erityisen tärkeässä asemassa yhteisössä koltansaamen kielen ja kulttuurin turvaamisessa nykyiselle ja tuleville sukupolville.

Nykyisessä tilanteessa ne ikääntyneet Sevettijärven kolttasaamelaiset, jotka eivät enää pärjää kotonaan, joutuvat muuttamaan 160 kilometrin päähän Ivalossa sijaitsevaan palvelutaloon. Vanhimmilla ja ikääntyneillä on kolttasaamelaisessa yhteisössä erityisen tärkeä asema perinteisen kulttuurin ja koltansaamen kielen elvyttämisessä ja elinvoimaisuuden ylläpitämisessä.

Perinteisiä saamelaisia tietoja ja taitoja välitetään eteenpäin kaikkein parhaiten elävän kulttuurin keskellä. Koltansaamen kieli ja kulttuuri tarvitsevat jokaisen äidinkielen kieltenpuhujan ja perinteenkantajan osaksi jokapäiväistä arjen elämää yhteisön keskellä Sevettijärvellä.

Maa- ja metsätalousministeriö

Hallituskatu 3 A, Helsinki
PL 30, 00023 Valtioneuvosto
mmm.fi

ISBN: 978-952-366-584-2 PDF

ISSN: 1797-397X PDF